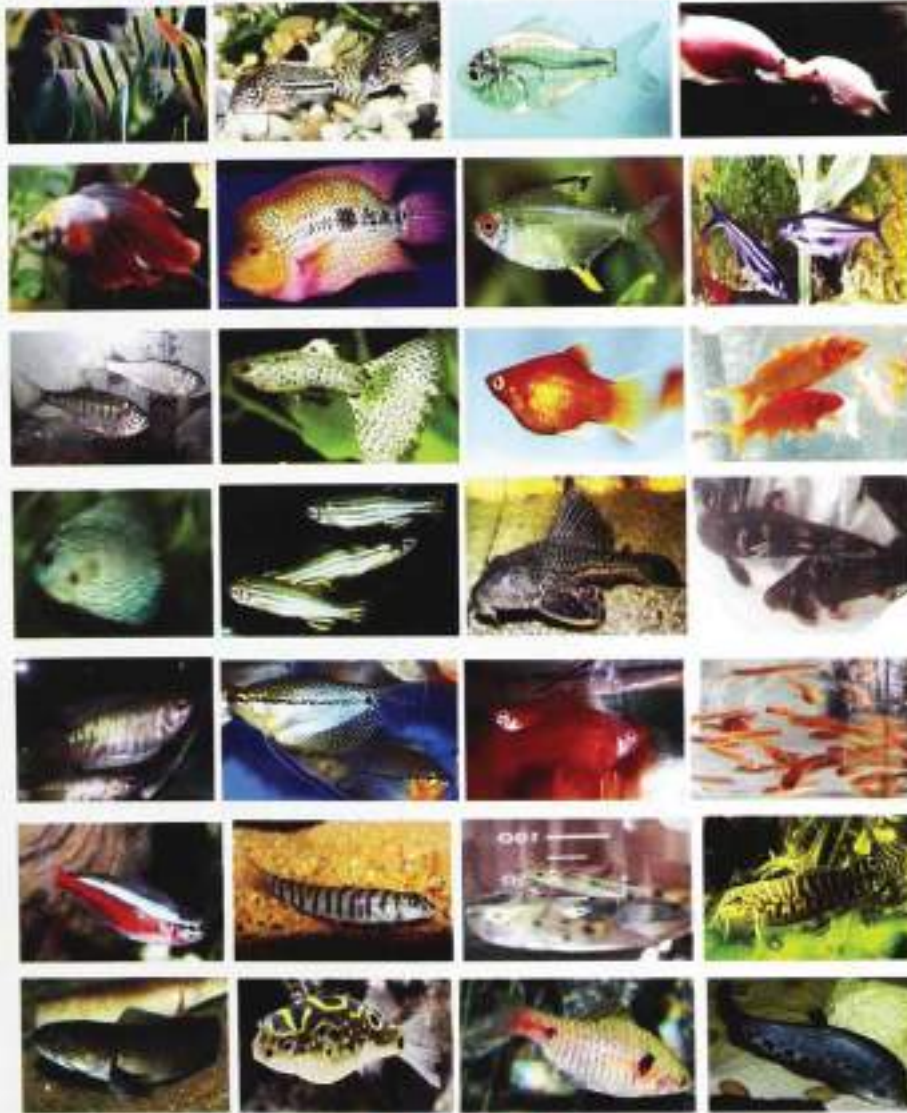

नेपालमा सजावटी माछाहरूको चिनारी

An Inventory of Aquarium Fishes of Nepal

राम कुमार श्रेष्ठ
जयदेव विष्ट

मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र
पोखरा, कास्की
२०६६ (सन् २००९)

प्रकाशक :

मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, पोखरा, कास्की

राष्ट्रिय कृषि अनुसन्धान तथा विकास कोष, काठमाडौं

फोन नं.: ०६१-५६००८९, ५६०८२५, ४६२००४

प्रथम संस्करण : वि.सं. २०६६ साल (ई.सं. २००९)

प्रकाशन प्रति :

© सर्वाधिकार सुरक्षित : मत्स्य अनुसन्धान केन्द्र, पोखरा, कास्की ।

मुद्रण : सिग्देल मुद्रणालय प्रा.लि., पोखरा, फोन: ०६१-५२०१०७, ५२१७६९

नेपालमा सजावटी माछाहरूको चिनारी

An Inventory of Aquarium Fishes of Nepal

परिचय

नेपालमा सजावटी माछापालनको प्रचलन सौखिन राणाहरूको शासन कालदेखि शुरुवात हुँदै आएको पाइन्छ। त्यसवेला रङ्गीन माछाको केही जातहरूको मात्र पहिचान भएको थियो तर विकासको क्रमसँगै आजसम्ममा स्वदेशी र विदेशी गरी धेरै सजावटी माछाका जातहरूको पहिचान भैसकेको छ। नेपालमा आक्वारीयम माछा व्यवसाय काठमाण्डौ उपत्यकामा मात्र केन्द्रित भए पनि शहरीकरणको विस्तारको क्रममा देशका प्रमुख शहरहरूमा रङ्गीन माछाको सौखिन गर्ने व्यक्तिहरूको संख्या पनि अर्धे भएको पाइन्छ। काठमाण्डौ उपत्यकामा मात्र करीव ४० वटा भन्दा बढी आक्वारीयम पसलहरू स्थापना भैसकेको छ। यी माछा व्यवसायमा विदेशी जातका मात्र बढी छन् भने स्वदेशी स्थानीय रङ्गीन माछाको विक्री कम देखिन्छ। किनकि विदेशी जातका माछाहरू उन्नत प्रविधिबाट प्रजनन गराई राम्रा जात, रङ, साईजमा विकास गरेको पाइन्छ। नेपालमा रङ्गीन माछा व्यवसायको लागि उन्नत जातको रङ्गीन माछाहरू ल्याइन्छ भने स्थानीय जातका माछाहरू प्राकृतिक अवस्थामा विभिन्न खोला नाला ताल तलेपाचाट संकलन गरी विक्रीमा ल्याइएको पाइन्छ।

आक्वारीयम माछापालनबाट घरको सजावट, बजारमा घेराउन, मानसिक तनाव कम गर्ने, बेटाकेटी, पुत्र असहाय, धन ह्रास, मुटुको रोगी, मानसिक रोगी आदि विरामीहरूलाई मन बहलाउन तथा मनोरन्जनको लागि सिद्ध भैसकेको छ। विश्वमा रङ्गीन माछाहरूको व्यवसाय प्रत्येक वर्ष पढ्दै गएको पाइन्छ। रङ्गीन माछाको व्यवसायिक रूपमा पालन तथा उत्पादन गर्दै आएको प्रमुख राष्ट्रहरूमा चीन (हाइकङ), मलेशिया, सिङ्गापुर, इन्डोनेसिया, थाईलैण्ड, ताइवान, फिलिपिन्स, श्रीलंका र भारत पर्दछन्। नेपालमा जालसम्म पनि रङ्गीन माछाको व्यवसायिक रूपमा उत्पादन शुरुवात भैसकेको छैन। यसको लागि माछा विक्रेताहरूले विदेशबाट माछा खरीद गर्दा धेरै रकम खर्च गर्नुपरेको छ। काठमाण्डौ उपत्यकाबाट शुरुवात भएको यो व्यवसाय हाल अधिराज्यका प्रमुख शहरहरू पोखरा, भैरहवा, विरगञ्ज, विराटनगर, धरान, जनकपुर, नारायणगढ आदि शहरहरूको घर आगत, बैठक कोठा, स्कूल, कलेज, रेस्टुरेन्ट, होटल, अस्पताल तथा धार्मिक स्थलहरूमा सजावटी बगैचा पोखरी बनाई सजावटी माछा राखेर मनोरन्जनको लागि पालिँदै आएको छ। आक्वारीयम, आक्वारीयम सामग्री, माछा, ढाना, औषधि, जलीय विरूवा, तथा अन्य सामग्रीहरूमा गरी आर्थिक करीव २ करोडभन्दा बढी रूपैयाको व्यापार व्यवसाय भएको देखिन्छ। यी मध्ये सजावटी माछाका जातहरू करीव १०% जति भारतबाट आउने गरेको छ भने १०% जति थाईलैण्ड, चीन र अन्य देशहरूबाट ल्याउने गरेको पाइन्छ।

विश्वमा आजकल उन्नत जातको रङ्गीन माछाहरूमा नयाँ-नयाँ प्रविधिबाट विभिन्न जातहरूको विकास गरी राम्रो व्यापार व्यवसाय चलाएको देखिन्छ। त्यस्तै स्थानीय जातहरूमा कम अध्ययन अनुसन्धान भएपनि यी जातहरू पनि आक्वारीयममा पालनको लागि आकर्षक र धेरै महत्वका छन्। स्थानीय जातहरू उन्नत जातहरूभन्दा रोग सहने क्षमता बढी भएको पाइन्छ। नेपालको विभिन्न ताल, धोला, नदी, खोला, नहर आदि जलाशयहरू पाइने स्थानीय माछाका जातहरूमध्ये करीव २५ प्रजातिको माछाहरूलाई विभिन्न आकार, प्रकारका, रङहरू र शरीरको बनावटका कारणले सजावटी माछाको रूपमा आक्वारीयममा पालन मिल्दछ। मात्स्य अनुसन्धान केन्द्र, पोखरामा हाल स्वदेशी तथा विदेशी रङ्गीन माछाका केही जातहरू अनुसन्धानको लागि राखिएको छ। यी रङ्गीन माछाका जातहरूमा गोल्डफिस, स्टाइटेल, मोली, प्लेटी, गण्डी, कोई कार्प, एन्जेल, फगेटा, भिन्ना आदि माछाहरू छन् र यसको पालन तथा प्रजनन प्रविधिको पहिचान भैसकेको छ। यस पुस्तिकामा स्थानीय तथा उन्नत जातका सजावटी माछाहरूको पहिचान, बजार व्यवस्था, आवश्यक सामग्रीहरू, आक्वारीयम विक्रेताहरूको छोटो परिचय उल्लेख गरिएको छ।

५२-५१९५

आक्वारीयममा पालिने स्थानीय र उन्नत जातका रङ्गीन माछाहरूको पहिचान

स्थानीय सजावटी माछाका जातहरू

१. साधारण नाम: फगेटा माछा (Phageta)

वैज्ञानिक नाम: *Bariliu Sp.*

परिचय: फगेटा माछा नेपालको तराईदेखि मध्य पहाडी क्षेत्रको नदी, ताला, खोला, ताल, घोलमा पाइन्छ। यसको शरीर लाम्बो, चाक्रको चाडी जस्तो सेतो कालो टाढो धमालरू परेको हुन्छ। आक्वारीयममा पालन गर्ने आकर्षक देखिन्छ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम 18° - 22° से. र पानीको पि एच. 6.5-7.5 सम्म राम्रोसँग फस्टाउँछ।

उत्पत्ति: नेपाल, भारत, बहामादेश, भुटान, म्यानमार आदि देशहरूमा भएको पाइन्छ।

साइज: यसको लम्बाई 10-15 से.मी. हुन्छ।

जीवनचक्र: 2-3 वर्षसम्म।

प्रजनन: प्राकृतिक अवस्थामा वर्षा याममा वैशाख-आषाढ महिनासम्ममा प्रजनन गर्छ, अण्डा पाछै।

आहार: यो माछाले प्राकृतिक आहारहरू प्लाङ्टन, मसिना किरालरू र कृत्रिम आहारा खान्छ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: यो माछालाई विदेशी माछाहरू जस्तै गरी आक्वारीयममा पालन गर्ने सकिन्छ। आक्वारीयमभित्र जलीय धिरुका, मसिना रोडा, दुइ राखी लुकेर खानको व्यवस्था गरी पानी फोहोर भएपछि नयाँ पानी फेर्दै गर्नुपर्दछ।

२. साधारण नाम: गडेला माछा (Gadela)

वैज्ञानिक नाम: *Noemacheilus beavanti*

परिचय: सरल स्वभाव, शरीरको छाला नरम र बीच-बीचमा टाढो कालो धमालरू हुन्छ र खैरो, फिक्का रानो, पहेलो रङ्गरूमा पाइन्छ।

साइज: अधिकतम लम्बाई 3.5 से.मी सम्मको हुन्छ।

तापक्रम: यो समुन्द्र सतहदेखि 9350 मिटर उचाईसम्म पाइन्छ। 18° - 25° से. पानीको तापक्रम हुने स्थानमा पाइन्छ।

आहार: प्राकृतिक आहारहरू प्लाङ्टन, किरालरू र कृत्रिम आहारा खान्छ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

प्रजनन: प्राकृतिक अवस्थामा वर्षा याममा वैशाख-आषाढ महिनासम्ममा प्रजनन गर्छ, अण्डा पाछै ।
आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा अनुकूल वातावरण दिएर पालन गर्दा आकर्षक देखिन्छ।
शाभेल, इहा, काठको जरा, जलीय बिरुवा आदि आक्वारीयममा सजावट गरी लुबन, खेलन मिल्ने
चनाउनुपर्दछ र पानी फोहर भाएपछि नयाँ पानी फेर्दै गर्नुपर्दछ ।

३. साधारण नाम: धर्सै गडुला माछा (Banded mountain loach)

वैज्ञानिक नाम: *Acanthocobitis urophthalmus*

परिचय: यो माछाको शरीर नरम, टाढो कालो खैरो धर्सैहरू परेको, मुखमा जुगा भएको, साना-साना श्वातानासमा पाइन्छ । बढी अक्षितल भएको, बग्ने पानीमा घसल मत पराउँछ ।
आक्वारीयमको लागि आकर्षक माछा हो ।

साईज: यसको लम्बाई ५-१० से.मी हुन्छ ।

उत्पत्ति: नेपाल, भारत, बाङ्लादेश, पाकिस्तान, म्यान्मार, भुटान, बाईलैण्ड आदि देशहरूमा पाइन्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०°-२६° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

जीवनचक्र: २-३ वर्ष ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, मसिना किराहरू, भारपातहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: भाने पोषी छुट्टैवाउन गान्छो हुन्छ । प्राकृतिक अवस्थामा वैशाख-आषाढ महिनासम्ममा प्रजनन गर्छ, अण्डा पाछै ।

स्वभाव: सरल स्वभाव, पिधमा चर्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयमको साईज २०० लिटर पानी अटाउने र एक जालीय माछा मात्र राख्न उपयुक्त हुन्छ । फिल्टर पम्प नभित, खेलन लुबनको लागि तुहाहरू, केम, बिरुवाको व्यवस्था गर्ने र पानी फोहर भाएपछि नयाँ पानी फेर्दै गर्नुपर्दछ ।

४. साधारण नाम: काब्रे माछा (Kabre fish)

वैज्ञानिक नाम: *Pseudecheneis sulcatus*

परिचय: चिसो बग्ने पानीमा पाइने माछा हो । नरम छाला, खैरो, कानो, पहेंलो, फिक्का रानो

मिसिएको राइमा पाइन्छ । घाटीको तल्लो भागको छुट्टीमा टामिने खालको फोन्टर हुन्छ र बगिरहेको पानीमा, हुडामा टामिएर बस्न सक्छ ।

साइज: अधिकतम साइज १५-१७ से.मी.सम्म हुन्छ ।

हावापानी: समुन्द्र सतहको १३२०-१६५० मिटरसम्मको उचाईको वरिने जलाशयमा पाइन्छ । चिसो पानीमा बस्नेबास गर्ने भएकोले २०° से. भन्दा बढी पानीको तापक्रम सहन सक्दैन ।

आहार: पानीमा पाइने प्राकृतिक आहाराहरू, हुडामा टामिएर त्यसको नेउ, इयाउ आदि खान्छ ।

प्रजनन: परिपक्व भाने, पोथीले वर्षायाममा अनुकूल बातावरण पाएपछि पानीको बहाव कम भएको स्थानमा अण्डा पार्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा पाल्नको लागि आकर्षक माछा हो तापनि, यो चिसो पानी सहने माछा भएकोले आक्वारीयममा पाल्न सौही कतावरण मिलाउनुपर्दछ । तर चिसो पानी भएको सजावटी वगैचा पोखरीमा पाल्न सकिन्छ ।

५. साधारण नाम: भोटी (हिले) माछा (Hile Bhoti fish)

वैज्ञानिक नाम: *Channa Sp.*

परिचय: नेपालको तराईदेखि मध्य पहाडी अञ्चल सम्म खेत, ताल, घोल, खोला, नाला, कुलो, नहर आदिमा विशेष गरी वर्षा याममा प्रशस्त पाइन्छ ।

हावापानी: समुन्द्र सतहदेखि १३२० मीटर उचाईसम्मको जलाशयमा । पानीको तापक्रम २२-२६° से. र पि.एच. ६-७ सम्म राख्नु पर्दछ ।

साइज: यसको लम्बाई २०-३० से.मी.सम्मको हुन्छ ।

आहार: प्राकृतिक र कृत्रिम दुबै आहारा खान्छ ।

प्रजनन: परिपक्व भाने, पोथीले वर्षायामको पखालमा धेरै अनुकूल बातावरण पाएपछि अण्डा पार्दछ । विज्ञानदेखि पित्तभरीसम्म अण्डा पार्दछ । यसले एकपटकमा १५००-२००० गोटासम्म अण्डा पार्न सक्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयम भित्र मासला रोझा, हुडा राखी सुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर आएपछि नयाँ पानी फेर्नु पर्दछ ।

६. साधारण नाम: भोटी माछा (Bhoti fish, Snakehead Murrel)

वैज्ञानिक नाम: *Channa striata*

परिचय: नेपालको तराईदेखि मध्य पहाडी अञ्चल सम्म खेत, ताल, घोल, खोला, नाला, कुलो, नहर

आदिमा विशेषगरी वर्षा याममा प्रशस्त पाइन्छ । यो खाने माछा उत्पादनमा व्यवसायिक तरिकाले पालन गर्ने सकिन्छ भने आक्यारीयममा पनि पालन गर्ने सकिन्छ ।

उत्पत्ति: एसिया पाकिस्तान, भारत, थाईलैण्ड, नेपाल ।

हावापानी: नम्रुंड सतहदेखि १३५० मीटर उचाईसम्मको जमाशयमा पाइन्छ । पानीको तापक्रम २०-२८° से. र पि.एच. ७-८ सम्म राम्रो मानिन्छ ।

साईज: शरीरको लम्बाई १०० से.मी.सम्म र अधिकतम तौल ३ के.जी.सम्म पाइएको (फिसबेस कम) छ ।

आहार: प्राकृतिक र कृत्रिम दुवै आहारा खान्छ ।

प्रजनन: परिपक्व भाने, पोथीले बनाएको प्वालमा चसेर अनुकूल वातावरण पाएपछि अण्डा पार्दछ । विहानदेखि दिनभरीसम्म अण्डा पार्दछ । यसले एक पटकमा १२००-२००० गोठामम्म अण्डा पार्ने सक्दछ ।

आक्यारीयम व्यवस्थापन: आक्यारीयम बिच मसिना रोडा, हुवा राम्बी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भएपछि नयाँ पानी फेर्ने गर्नुपर्दछ ।

७. साधारण नाम: खेसा, कतरा (Khesra, Gaurami fish)

वैज्ञानिक नाम: *Colisa fasciatus*

परिचय: यो माछाको पोथी भन्दा भन्दा बढी चम्किलो र रङ्गिनमा पाइन्छ । चाक्ला शरीरमा टाउकादेखि पृष्ठद्वरसम्म रातो, कालो, पहेलो, खैरो रङ्ग मिलाएर ठाडो-ठाडो धमोररुले बनेको हुन्छ ।

उत्पत्ति: भारत, नेपाल ।

हावापानी: तराईको विभिन्न जमाशयहरू ताल, घोन, खोला, नाला, नदी, आदिमा पाइन्छ । पानीको तापक्रम २२-२६° से. र पि.एच. ६-७ सम्म राम्रो मानिन्छ ।

साईज: यसको अधिकतम साईज १०-१२ से.मी.सम्मको हुन्छ ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म हुन्छ ।

प्रजनन: भालेले मूखबाट मसिना पानीका फोकाहरू पानीको सतहमा चिरुवाको पालमा टाँसिने गरी बनाउँछ र पोथीले त्यही यजन नेष्टमा अण्डा पार्दछ । अण्डा पारेपछि पोथीलाई निकालेर भालेलाई माघ राख्नुपर्छ । भालेले अण्डा र चन्चाको हेरचाह, सुरक्षा गर्दछ ।

आहार: यो माछाले प्राकृतिक आहारमा भर पर्दछ तथापि कृत्रिम आहारा पनि खान्छ ।

आक्यारीयम व्यवस्थापन: आक्यारीयममा तैरने तथा अन्य चिरुवा, मजावटी हुँदाहरू, फिल्टर पम्प, हावा पम्प आदिको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्यारीयमभित्र मसिना रोडा, हुवा राम्बी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भएपछि नयाँ पानी फेर्ने गर्नुपर्दछ ।

८. साधारण नाम: जेब्रा माछा (Zebra fish)

वैज्ञानिक नाम: *Danio rerio*

परिचय: शरीरमा टाउकोदेखि पुच्छुरसम्म कालो, खैरो रङको धर्माङ्क समानान्तर आएर फैलिएको हुन्छ र एकदम बन्धने स्वभावले चौडिरहने हुन्छ।

हावापानी: यो माछा भारत, पाकिस्तान, बङ्गलादेश, म्यानमार र नेपालमा पाइन्छ। पानीको तापक्रम २०-२८° सेन्टिग्रेडसम्म राखी हुन्छ।

साईज: यो माछाको साईज ५.५ से.मी. (२.५ इन्च) सम्मको हुन्छ।

जीवनचक्र: यो ३-४ वर्षसम्म बाँच्न सक्छ।

प्रजनन: यो माछा १ वर्षमा परिपक्व भैसक्छ। वर्षापात्रमा परिपक्व माछाले अनुकूल वातावरण मिलेपछि अण्डा पार्दछ र अण्डाबाट २ दिनमा बच्चा निस्कन्छ। एकघण्टामा सरदर ३००-५०० गोठसम्म अण्डा दिन सक्छ।

जातहरू: यो माछालाई वैज्ञानिक प्रविधिबाट प्रजनन गराउँदै विभिन्न रङ तथा जातहरूमा निकालेका छन्, जस्तै गोल्डेन, स्यान्डी, लड्डिफिन र लिपोपड आदि हुन।

आहार: आकस्मिकतामा पालन गर्दा प्राकृतिक र कृत्रिम दाना दुवै खाउन सकिन्छ।

आकस्मिक व्यवस्थापन: जेब्रामाछा पालन गर्ने सजिलो, आकर्षक देखिने, प्रजनन गर्न सजिलो, राम्रो आम्दानी दिन सक्छ। आकस्मिकता भित्र मसिना रोडा, दुइ राखी लुकेर म्यान व्यवस्था गरी पानी फोहर भाएपछि नयाँ पानी फेर्दै गर्नुपर्दछ।

९. साधारण नाम: चुच्चे बाम (Chuche Bam fish)

वैज्ञानिक नाम: *Xenentosthon cancella*

परिचय: नेपालको तराई भागदेखि मध्य पहाडी ताल, घोरा, नदी, ताला, खोला, नहर आदि जलाशयमा पाइन्छ। शरीर लाम्चो परेको बाटुलो आकारको, लामो, पुच्छो मुख पुच्छुरको भागमा साना फिजहरूले बनेको हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण एशियाको, भारत, श्रीलंका, बङ्गलादेश, थाईलेण्ड, पाकिस्तान, म्यानमार, नेपाल, भुटान।

हावापानी: उष्ण तथा समउष्ण हावापानी भएको जलाशयमा २०-२८° सेन्टिग्रेड र पानीको पि.एच. ७-७.५ सम्म राखी सार्निन्छ।

साईज: चुच्चे बामको लम्बाई ४० से.मी.सम्मको हुन्छ।

आहार: जीवन आहारा मात्र खाने पानी भएको माछा हो। यसको मुख्य आहारा साना माछा, किनोमाछा, व्यागुताको बच्चा, तथा अन्य जलीय साना किराहरू खान्छ।

प्रजनन: आक्वारीयम, टैक, पोखरी, ताल, खोला, नाला, झील आदि स्थानहरूमा प्रजान्त जलीय भारपातहरू भाँकी स्वान, घामेल तथा कुहिन भाँकी स्थानमा अनुकूल वातावरण पाएपछि पीधीले अण्डा पार्छन् ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा यो माछा पालन गर्ने आकर्षक देखिन्छ तर अन्य साना माछा राख्न हुँदैन किनकि सानो माछालाई पस्ने खार्छिन्छ । आक्वारीयम भित्र मसिना रोडा, दुहा राखी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भाएपछि तथा पानी फेर्ने गर्नुपर्छ ।

१०. साधारण नाम: रोजी बाब (Rosy Barb fish)

वैज्ञानिक नाम: *Barbus conchontus*

परिचय: यो माछा सानो आकारको छेरे, बलशु, कडा र विभिन्न रङमा पाइन्छ । परिपक्व भाने राती गुलाबी रङ भाएपछि प्रजनन योग्य हुन्छ ।

ज्ञानहरू: रोजी बाब, रेड बाब

साइज: १० से.मी सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: उत्तरी भारत, नेपाल ।

आहार: सधै प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहार खाँछ ।

प्रजनन: परिपक्व भाने घडी राती रङमा पाइन्छ र अण्डालाई माउने हेरचाह गर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४ डिग्री सेल्सियसमा उपयुक्त मानिन्छ । पि.एच. ६-७ सम्म उपयुक्त मानिन्छ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयमको मध्य र सतहमा खेल्छ ।

जीवनचक्र: ३-४ वर्ष ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा यो माछा पालन गर्ने आकर्षक देखिन्छ र आक्वारीयमभित्र मसिना रोडा, दुहा राखी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भाएपछि तथा पानी फेर्ने गर्नुपर्छ ।

११. साधारण नाम: भिन्ना, टिकटो बाब माछा (Vitta, Ticto barb fish)

वैज्ञानिक नाम: *Puntius sp.*

परिचय: यो माछाहरू समूहमा बस्न मन पराउँछ, भानेले प्रायः सधैलाई आफ्नो कावुमा राख्न चाहन्छ । शरीरमा निलो, हरियो, राती रङहरूको लामो धर्सालक हुन्छ र समूहमा बस्न मन पराउँछ । कम्तीमा ६ जोडा ।

साइज: ६-८ से मी सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: इन्डोनेसिया, सुमात्रा, पूर्वी एशिया ।

जीवनचक्र: ३-४ वर्षसम्म ।

आहार: प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: परिपक्व अवस्थामा भानेको शरीरमा रातो रङ्गरू देखा पर्दछ, अण्डा पार्दछ, आक्वारीयममा प्रजनन गराउन सानो हुन्छ, प्राकृतिक अवस्थामा अण्डा पार्दछ र अण्डा पारेपछि माछाभाई हटाउनुपर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २१°-२६° सेल्सियससम्म भएको र पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयम तथा महावटी पोखरीमा सबै सतहमा खिन्डछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा यो माछा पालन गर्न आकर्षक देखिन्छ र आक्वारीयम भित्र मासिना रोडा, दुइ राखी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भएपछि नयाँ पानी फेर्ने गर्नुपर्दछ ।

१२. साधारण नाम: पोक्चा, पफर माछा (Pokcha fish)

वैज्ञानिक नाम: *Tetraodon lineatus*

परिचय: यो माछाको शारीरिक बनावट सानो, डुल्लो खालको, मांसहारी स्वभावको माछा हो । यो माछा नेपालको कोशी नदीमा पनि पाइन्छ ।

साइज: ६-८ से मी सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण एशियाको भारत, नेपालको दुला-दुला नदीहरूमा पाइन्छ ।

जीवनचक्र: ४-५ वर्षसम्म ।

आहार: प्राकृतिक आहारा, शंखकीरा, सेल्फिस आदि आहारा खान्छ यसले कृत्रिम आहारा खान सक्छ ।

प्रजनन: अनुकूल वातावरण पाएपछि प्राकृतिक अवस्थामा वर्षा याममा अण्डा पार्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२°-२६° सेल्सियससम्म भएको र पि.एच. ७.०-७.५ उपयुक्त हुन्छ ।

स्वभाव: आक्वारीयममा मध्य तथा तल्लो सतह मन पराउँछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा यो माछा आकर्षक देखिन्छ तर आक्वारीयममा पालन छेरै पालनमा आएको छैन । आक्वारीयमभित्र मासिना रोडा, दुइ राखी लुक्ने स्थानको व्यवस्था गरी पानी फोहर भएपछि नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

१३. साधारण नाम: सिसा माछा (Glass fish)

वैज्ञानिक नाम: *Parachanna obscura*

परिचय: सरल स्वभावको हुन्छ, मानो टुल्कने पारदर्शी खालको माछा हो । मलेको शरीरको फिनको किनारा नीलो रङको हुन्छ भने पांसीको सफा हुन्छ ।

साईज: यसको लम्बाई १-३ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण एशिया, पाकिस्तान, बाईलेयट, भारत, मलेसिया ।

जीवनचक्र: १-३ वर्ष ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बनेस, डाईन सिम्प, मसिना किराहरू, झरपातहरू, आर्टेमिया र कृत्रिम दाना मसिना कुटका, चोप्टो दाना खान्छ ।

प्रजनन: वर्षा पाउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से.सेल्सि २८° सेन्टिग्रेडसम्म । पानीको पि.एच. ७.०-८.० आवश्यक पर्छ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको मध्य भागमा बस्ने स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोलन लुकनको लागि टुहाहरू, केभ तथा बिरुवाहरू र धेरै नून राख्नुपर्छ ।

१४. साधारण नाम: बुदुना माछा (Buduna, Sucker Head fish)

वैज्ञानिक नाम: *Garra gotyla gotyla*

परिचय: नेपालको खोला, नाला, नाल, नदीमा वर्षा याममा बढी पाइन्छ । सरल स्वभाव, टुहामा टाँगिएको नेट चाट्ने, मानो टुल्कने खीरो कालो रङ आक्वारीयममा राख्ने खालको माछा हो ।

साईज: यसको लम्बाई १२-१४ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: एशिया, नेपाल, भारत, पाकिस्तान, अफगानिस्तान, म्यानमार, भुटान ।

जीवनचक्र: १-३ वर्ष ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बनेस, मसिना किराहरू, झरपातहरू र कृत्रिम दाना मसिना कुटका, चोप्टो दाना खान्छ ।

प्रजनन: वर्षा याममा वर्षा पाउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से.सेल्सि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ७.०-८.० आवश्यक पर्छ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको मध्य भागमा बस्ने स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोलन लुकनको लागि टुहाहरू, केभ तथा बिरुवाहरू राख्नुपर्छ । आक्वारीयममा कोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्छ ।

सजावटी माछाका उन्नत जातहरू

१. साधारण नाम: डिस्कस माछा (Discus)

वैज्ञानिक नाम: *Symphysodon discus*

परिचय: डिस्कस माछा विभिन्न रङ्गरूमा पाइने आकर्षक माछा हो । यसको शरीर चप्टो, घाटुलो लम्बाइ चौडाई बराबर जस्तो हुन्छ । आक्वारीयममा पालन गर्ने अरु माछाहरूको तुलनामा यो माछा बढी संवेदनशील र कमजोर हुन्छ । आजकल यो माछा समारभर प्रसिद्ध भएको छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, अमेजन, रियो नेग्रो र आरिनीको क्षेत्र ।

हावापानी: उष्ण प्रवेशीय, पानीको तापक्रम २३-२८° सेन्टिग्रेड आवश्यक पर्दछ । सिमी र फोहर पानी सहन सक्दैन ।

साइज: सरदर लम्बाई १२-१५ से.मी सम्मको हुन्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा जुप्लाइटन र कृषिम आहारमा क्रम्बल, फ्लेक खान्छ ।

प्रजनन: यो माछाको प्रजनन गर्ने केटी कटिन छ । जोडी बनाएर अलग-अलग टोकमा राख्नुपर्दछ । प्रजननपछिको भुरालाई लामो समयसम्म माउले सुरक्षा दिएर हेरचाह गरिरहन्छ । भुसुताहरू माउको शरीरको छानाको सतहमा घुम्न मन पराउँछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: बढी संवेदनशील माछा बाकोले आक्वारीयममा पालन गर्दा पानीको तापक्रम २५-३०° सम्म, फिल्टर व्यवस्थापन, पोषिक आहार र निरन्तर हेरबिचार पुऱ्याउनुपर्दछ । फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

२. साधारण नाम: लडाकु माछा (Fighting fish)

वैज्ञानिक नाम: *Betta splendens*

परिचय: यो माछाका भालेहरू एकै ठाउँमा राख्दा एक आपसमा लड्ने भएकोले फाईटिङ फिश जपान लडाकु माछा (Fighting fish) बनाएको हो । यो माछाको भालेको शरीरमा आकर्षक धाडकिला रङ्गरू र लामो लामो फिलहरू हुन्छ ।

उत्पत्ति: थाईलैण्ड, भियतनाम ।

लिङ्ग: भालेको शरीर ठूलो र छेरे रङ्गिन हुन्छन् र लामो-लामो आकर्षक फिलहरू हुन्छन् ।

साइज: शरीरको लम्बाई सरदर ६ से.मी. हुन्छ ।

हावापानी: उष्ण हावापानी भएको सरदर २५-२८° सेन्टिग्रेड तापक्रम उपयुक्त मानिन्छ ।

आहार: प्राकृतिक र कृषिम आहार दुवै मन पराउँछ ।

प्रजनन: आक्वारीयमको माथिल्लो सतहमा भालेले मुखबाट पानीको बसिन्दा फोकाहरू निकालेर नेष्ट छरि बनाउँछ र पोषीले त्यसै नेष्टमा आणुर अण्डा पार्दछ ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म ।

जातहरू: भागफल धेरै प्रकारका रङ र जातहरूको विकास भैसकेको छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा पालन गर्दा अलग्गै सिसा वा प्लास्टिकको सानो प्याकमा खुदापाणुर राख्नुपर्दछ । भाले पोषी बाहेक भाले-भाले एकै ठाउँमा राख्न भिन्दैन किनकि यिनीहरू एक आपसमा लड्न शुरू गर्दछ । आक्वारीयममा फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३. साधारण नाम: टाइगर बारब (Tiger Barb)

वैज्ञानिक नाम: *Puntius tetrazona*

परिचय: यो माछा धेरै चल्चले, चलाख, कडा र नाकमा रातो रङमा पाइन्छ । यो माछा समूहमा चलन मन पराउने भएकोले आक्वारीयममा पाल्दा कम्तीमा ६ गोटा भन्दा बढी राख्नुपर्दछ ।

जातहरू: मुमाका बारब, यिन अन्विनी, पार्सेन्ट बारब आदि

साईज: ८ से.मी सम्म लामो हुन्छ । भाले भन्दा पोषी केही ठुलो हुन्छ ।

उत्पत्ति: इन्डोनेसीया, मुमाका, बोर्नियो, थाईलैण्ड ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २१°-२६° डिग्री सेल्सियसमा उपयुक्त मानिन्छ ।

स्वभाव: समूहमा चलन रुचाउँछ, आक्वारीयमको मध्य भाग र सतहमा खिन्दछ ।

आहार: सधैं प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: बर्षासममा प्रजनन गर्दछ । आक्वारीयममा प्रजनन जलीय विरुवाहरू मान्नुपर्दछ, टाइगर बारब माछाले अण्डा पार्दछ र विरुवामा टासिणुर बन्छ । माउले अण्डा खान सक्छ ।

जीवनचक्र: ४-५ वर्ष ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खिल्न लुकनको लागि हुवाहरू, केम तथा जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

४. साधारण नाम: मोली (Molly)

वैज्ञानिक नाम: *Poecilia sphenops*

परिचय: सरल स्वभावको, समूहमा चलने, बच्चा जन्माउने र विभिन्न रङहरूमा पाइन्छ । भालेभन्दा पोषीको साईज ठूलो हुन्छ । गप्पी, प्लेटी, स्वाइटेल माछाहरू भन्दा कमजोर र बढी संवेदनशील स्वभावको हुन्छ ।

जातहरू: कालो मोली, सेल्फिन, बेक्सिकन, गोल्डेन, रेड मनसेट, चाल्लोन, त्रिबर्टि आदि ।

साईज: १२-१५ से.मी सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: मध्य अमेरिका ।

आहार: सर्वे प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: जन्मेको ३-४ महिना पछि परिपक्व हुन्छ र बच्चा जन्माउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २५-२६ डिग्री सेल्सियसमा उपयुक्त मानिन्छ र पि.एच. ७-८.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयमको मध्य र माथिल्लो सतहमा खिन्ड्छ ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोल लुक्नको लागि दुइहाहरू, केभ तथा जलीय चिरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा तथा पानी फेर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा बेला-बेलामा दुई जीवाको चिम्टीले खानेत्तु केही मात्रामा राख्नुपर्दछ ।

५. साधारण नाम: गप्पी माछा (Guppy)

वैज्ञानिक नाम: *Poecilia reticulata*

परिचय: यो माछा तरम स्वभावको, समूहमा बस्ने, बच्चा जन्माउने र विभिन्न रङहरूमा पाइन्छ । भाले आकर्षक रङ्गिन, लामो फिनहरू हुन्छ र पोषीको साईज ठूलो हुन्छ ।

साईज: ४-६ से.मी.सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म ।

आहार: सर्वे प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: जन्मेको ३-४ महिनापछि परिपक्व हुन्छ र बच्चा जन्माउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०-३०° से. उपयुक्त मानिन्छ र पि.एच. ७-८.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयमको सर्वे गतहमा खिन्ड्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोल लुक्नको लागि दुइहाहरू, केभ तथा जलीय चिरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा तथा पानी फेर्नुपर्दछ ।

६. साधारण नाम: प्लेटी माछा (Platy)

वैज्ञानिक नाम: *Xiphophorus maculatus*

परिचय: यो माछा सुर्तील स्वभावको, समूहमा बस्ने, बच्चा पाउँछ र विभिन्न रङहरूमा पाइन्छ । भाले भन्दा पोषीको साईज केही ठूलो हुन्छ ।

साईज: ४-६ से.मी.सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: मध्य अमेरिका ।

जीवनचक्र: २-३ वर्षसम्म हुन्छ ।

आहार: सवै प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: जन्मेको ३-४ महिना पछि परिपक्व हुन्छ र लक्ष्मा जन्माउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०-३०° से. उपयुक्त मानिन्छ र पि.एच. ७-८.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयमको मध्य र माथिल्लो सतहमा खिन्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोलन लुकनको लागि हुइजर, केम तथा जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

७. साधारण नाम: स्वाडुटेल माछा (Swordtail)

वैज्ञानिक नाम: *Xiphophorus hellerii*

परिचय: यो माछा मृगीय स्वभावको, समूहमा बस्ने, चल्चा पाउँछ र विभिन्न रङहरूमा पाइन्छ ।

भालेको पुच्छर हरवार आकारको लामो हुन्छ र पोथीको शरीर भालेको भन्दा ठूलो हुन्छ ।

साईज: शरीरको लम्बाई १०-१२ से.मी.सम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: मध्य अमेरिका ।

जीवनचक्र: ३-४ वर्षसम्म ।

आहार: सवै प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: जन्मेको ४-५ महिना पछि परिपक्व हुन्छ र लक्ष्मा जन्माउँछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०-३०° से. उपयुक्त मानिन्छ र पानीको पि.एच. ७-८.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आक्वारीयमको मध्य र माथिल्लो सतहमा खिन्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोलन लुकनको लागि हुइजर, केम तथा जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

८. साधारण नाम: एन्जेल माछा (Angel)

वैज्ञानिक नाम: *Pterophyllum scalare*

परिचय: यो माछा मृगीय स्वभावको, समूहमा बस्न रुचाउँछ र विभिन्न रङहरूमा पाइन्छ । भाले

पोथी छुट्टयाउन अटपटोरी पर्दछ । शरीरको आकार चाक्लो परेको चौडा हुन्छ ।

साईज: १०-१२ से.मी.सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका ।

जीवनचक्र: ८-१० वर्षसम्म ।

आहार: सबै प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: १ वर्षमा परिपक्व हुन्छ । प्रजननको लागि आकवारीयमा प्रशस्त जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ । विरुवाको पातमा अण्डा पार्दछ ।

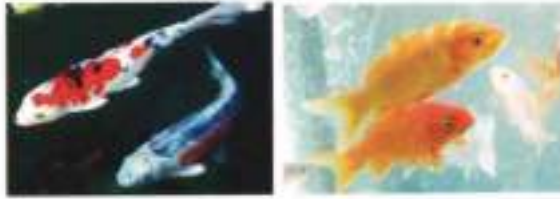
तापक्रम: पानीको तापक्रम २०-२८° से. उपयुक्त मानिन्छ र पि.एच. ७-८.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आकवारीयको मध्य र माथिल्लो सतहमा खेल्दछ ।

आकवारीयम व्यवस्थापन: आकवारीयमा फिल्टर पम्प सहित, खेल्न मुक्तको लागि दुहाहरू, केम तथा जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

९. साधारण नाम: कोई कार्प, फेन्सी कार्प (Koi Carp)

वैज्ञानिक नाम: *Cyprinus carpio*

परिचय: कोई कार्प माछा अन्य रंगीन माछाहरू भन्दा ठूलो साईंजमा हुन्छ । शरीरको कल्पाहरू विभिन्न रङहरू मेची, रातो, पहेलो, कालो, आदि भिन्निएर बनेको पाइन्छ । फिसो हावा पानी भएको स्थानहरूमा पनि आकवारीयम तथा बगैचा पोखरीमा पाल्न सकिन्छ ।

साईंज: ८०-९० से.मी सम्म लामो हुन्छ ।

उत्पत्ति: चीन, जापान ।

जीवनचक्र: २० वर्षभन्दा जडो समयसम्म बाँच्न सक्छ ।

आहार: सबै प्रकारको प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहारा खान्छ ।

प्रजनन: २ वर्षमा परिपक्व हुन्छ, चैत-वैशाखमा अण्डा पार्दछ ।

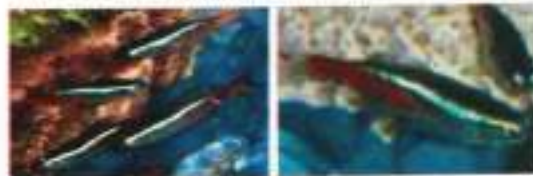
तापक्रम: पानीको तापक्रम २-३०° से.सम्म सहन सक्छ र पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा बस्न रुचाउँछ, आकवारीयम तथा सजावटी पोखरीमा मध्य र माथिल्लो सतहमा खेल्दछ ।

आकवारीयम व्यवस्थापन: आकवारीयमा फिल्टर पम्प सहित, खेल्न मुक्तको लागि दुहाहरू, केम तथा जलीय विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ । बगैचा पोखरीमा पाल्ने हो भने लगातार पानी आउने जाने वा फिल्टर पम्पको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

१०. साधारण नाम: नियोन टेट्रा माछा (Neon Tetra Fish)

वैज्ञानिक नाम: *Paracheirodon innesi*

परिचय: सरल स्वभाव भएको, राम्रो हावापानीमा हुने, शरीरमा तिलो, हरियो, रातो रङहरूको नामो

धर्माहक: हुन्छ र समूहमा (६ गोटाभन्दा बढी) बस्न खेल्न मन पराउँछ ।

जन्महरू: नियान माछा,

साइज: यसको लम्बाई ४-५ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका ।

जीवनचक्र: राम्रो वातावरण मिलेमा ५-८ वर्षसम्म ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा वर्मस, भसिना किराहरू, अर्दीमिठा र कृत्रिम आहारमा ट्रोपीकल माछा आहारा, टोक्सु बेबी प्यालेट नै बढी प्रचलनमा आएको छ ।

प्रजनन: घरेलु आक्वारीयममा प्रजनन गराउन कठिन पर्छ तरपनि गभीयाममा प्रजनन गर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४°से.देखि २८° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: सरल स्वभाव, समूह रूचाउने (कम्तीमा ६ गोटाभन्दा बढी सख्यामा) ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: फिल्टर पम्प सहित, खेल्न नुक्नको लागि दुइहाहरू, केभ, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयम तथा सजावटी पोखरीमा मध्य र तल्लो सतहमा बस्छ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

११. साधारण नाम: कार्डिनल टेट्रा माछा (Cardinal Tetra Fish)

वैज्ञानिक नाम: *Paracheirodon axelrodi*

परिचय: सरल स्वभाव भएको, गभी हावापानी, शरीरमा निलो, हरीबो, पेटको तल्लो भागमा रातो रङको सामो धर्माहक हुन्छ र समूहमा बस्न मनपराउँछ (कम्तीमा ६ गोटाभन्दा बढी) ।

साइज: यसको लम्बाई ४-५ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, ब्राजिल, कालम्बिया, ब्रेनेज्युला ।

जीवनचक्र: राम्रो वातावरण मिलेमा ५-६ वर्षसम्म ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा वर्मस, भसिना किराहरू, अर्दीमिठा र कृत्रिम आहारमा ट्रोपीकल माछा आहारा, टोक्सु बेबी प्यालेट नै बढी प्रचलनमा आएको छ ।

प्रजनन: आक्वारीयममा भन्दा पोखरीमा प्रजनन गराउन सकिन्छ । एक पटकमा ५०० गोटा जति अण्डा दिन्छ र अण्डा दिएपछि माउलाई हटाउनुपर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२°से. देखि २८° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: सरल स्वभाव, समूह रूचाउने (कम्तीमा ६ गोटाभन्दा बढी सख्यामा) ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: फिल्टर पम्प सहित, खेल्न नुक्नको लागि दुइहाहरू, केभ, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयम तथा सजावटी पोखरीमा मध्य र तल्लो सतहमा बस्छ र फोहर पानी भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

१२. साधारण नाम: सिल्भर एरोवाना, ट्रागन फिस (Silver Aerowana, Dragon fish)

वैज्ञानिक नाम: *Osteoglossum bicirrhosum*

परिचय: यो माछा सेती, खैरो रइमा र ठूलो आकारको हुन्छ। त्यसैले आक्वारीयम पनि ठूलो साइजको करिब १००० लिटर अटने चाहिन्छ। भालेको मुखमा अण्डा राखी कोरल्ने भएकोले पोषीको मुखभन्दा भालेको मुख बेसी ठूलो हुन्छ।

साइज: साधारणतया ६०-९० से.मी सम्म लामो हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, अमेजन क्षेत्र, गुयाना।

जीवनचक्र: १०-२० वर्षसम्म।

आहार: मामहारी स्वभाव भएको, प्राकृतिक किराहरू, माछाहरू तथा कृत्रिम आहारा खान्छ।

प्रजनन: पोषीले अण्डा पारेपछि भालेले मुखमा अण्डा राखेर कोरल्छ। आक्वारीयममा प्रजनन गराउन गाह्रो हुन्छ, प्राकृतिक अवस्थामा अण्डा पाईन्छ र अण्डा पारेपछि माउलाई हटाउनुपर्दछ।

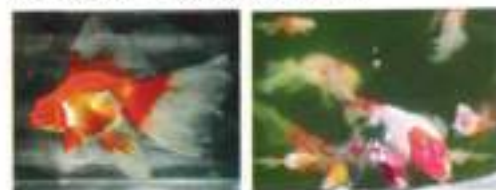
तापक्रम: पानीको तापक्रम २४°-२८° से. सम्म भएको र पि एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ।

स्वभाव: अन्य साना माछा वंशदा रिमाहा स्वभावको हुन्छ। आक्वारीयम तथा सजावटी पोखरीमा सधैँ सतहमा खेल्छ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: फिल्टर पम्प सहित, खेल्न नुबने पर्याप्त स्थान, चिरुवारहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ। आक्वारीयममा राख्दा उफ्रन सक्छ, टक्कनको आवश्यक पर्छ। आक्वारीयममा पानी फोहर आएमा तपां पानी फेर्नुपर्दछ।

१३. साधारण नाम: गोल्डफिस माछा (Goldfish)

वैज्ञानिक नाम: *Carassius auratus*

परिचय: आक्वारीयममा पालनको लागि अति आकर्षक ज्ञानको माछा हो। विश्वमा सबभन्दा बढी मन पराउने, बढी बिक्री हुने खालको माछा हो। यो खैरो पहेलो भएको कोर्ड कार्प र क्रुसियन कार्पबाट वर्णशंकर प्रविधिबाट उत्तीट भई आएको माछा हो। आजकल समारभरी यो माछाको प्रजनन र पालन गर्ने तरिका विस्तार भैसकेको छ।

जातहरू: यो माछामा एक पुष्पहरको जातहरू कमन गोल्डफिस, श्वर्नकिन, कमेट बलिपो धानका हुन भने दुई पुष्पहर भएका गोल्डफिसहरूमा फनटेल, बेलटेल, साघनहेड, ओरण्डा, सिलोप्टयल, पार्लस्केन, पमपन, बबल आई, क्यशक मूर आदि प्रचलनमा आएको छ।

साइज: यसको लम्बाई जातअनुसार १२ इन्चसम्मको हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण चीनमा भएको पाइन्छ ।

जीवनचक्र: राम्रो जालावरण मिलेमा १० देखि २० वर्ष भन्दा बढीसम्म बाँच्न सक्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, मसिना किराहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम आहारमा टोपीकल माछा आहारा, टोक्सु बेबी प्यालेट चाना बढी प्रचलनमा आएको छ ।

प्रजनन: परिपक्व तथा प्रजनन हुन २ वर्ष अवधि लाग्छ । एकघोटीमा बयस्क पोखिले १००० गोठामन्दा बढी अण्डा दिन सक्छ ।

तापक्रम: गोनोडोफिस चिमो पानी सहन सक्ने माछा हो । पानीको तापक्रम १०°से. देखि २८° सेन्टिग्रेड राम्रो मानिन्छ। तापान १३-२१° से. सम्म उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: गोनोडोफिस माछा सरल स्वभावको हुन्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयम तथा घरैघा पोखरीमा यो माछा पालन गर्न बयिरहने पानी, हावा पम्प, फिल्टर पम्प र कुनै भागमा जर्नीय पिरुवा भएमा राम्रो हुन्छ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा तयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

१४. साधारण नाम: पर्ल गौरामी, डार्डमण्ड, लेरी गौरामी (Pearl Gourami)

वैज्ञानिक नाम: *Trichogaster leeri*

परिचय: पर्ल गौरामी माछा आकर्षक खालको विभिन्न रङहरूमा पाइने माछा हो । आक्वारीयमको लागि आकर्षक माछा हो ।

जातहरू: लेस गौरामी, डार्डमण्ड गौरामी, लेरी गौरामी, प्लार्टीनस गौरामी, मोजार्टिक गौरामी ।

साईज: यसको लम्बाई जति अनुमार १०-१३ से. मी सम्मको हुन्छ ।

उत्पत्ति: एशिया, भाईन्याण्ड, इण्डोनेसिया ।

जीवनचक्र: राम्रो जालावरण मिलेमा ३ देखि ४ वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, मसिना किराहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम आहारमा टोपीकल माछा आहारा, टोक्सु बेबी प्यालेट नै बढी प्रचलनमा आएको छ ।

प्रजनन: भालेले आफ्नो मुखबाट पानीको सपिना फोकाहरू फिज जस्तो निकालेर नेस्ट (घर) बनाउँछ र पोखिले त्यसै नेस्टमा आएर अण्डा पार्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २५° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: यो माछा सरल स्वभावको हुन्छ । भाले चाहिँ केही रिमाहा हुन्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा लुकनको लागि बुझाहरू, केम, पिरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । करिब ५० लिटर पानी अटाउने आक्वारीयमको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा तयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

१५. साधारण नाम: गैन्ट गौरामी, गौरामी (Giant Gourami)

वैज्ञानिक नाम: *Osphronemus gouramy*

परिचय: गैन्ट गौरामी आकर्षक सेतो, हरियो, पहलो, कालो मिश्रणबाट भएको रङ्गरूमा राइन्छ । अन्य माछाको तुलनामा यो माछा ठूलो हुन्छ र आक्वारीयम वा टैंक पनि ठूलो नै चाहिन्छ । ।

साइज: यसको लम्बाई जति अनुसार ५०-७० से.मी सम्मको हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण एसिया ।

जीवनचक्र: ४ देखि ५ वर्ष बाँच्न सक्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्म, भसिना किराडरू, आटीमिया र कृत्रिम आहारमा ट्रोपीकल माछा आहारा, टोक्स्यु बेबी प्वालेट खान्छ ।

प्रजनन: बालले पानीको भसिना फोकाडरू मुखबाट फिज जस्ता निकालेर नेष्ट (घर) बनाउँछ र पोषीले त्यसै नेष्टमा आफू अण्डा पार्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि ३०° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८.० आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: यो माछा सरल स्वभावको भएपनि भाले चाँति कठी रिसाज हुन्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: ठूलो साइजको आक्वारीयम साइज ६ फिट लम्बाई २ फिट चौडाई र २ फिट उचाईको आवश्यक पर्दछ । साथै आक्वारीयममा दुहाडरू, केम, पिरुवाडरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

१६. साधारण नाम: रेन्वो शार्क (Rainbow Shark)

वैज्ञानिक नाम: *Epalzeorhynchus frenatus*

परिचय: यो माछा सरल, आकर्षक देखिन्छ तरपनि पोषीबन्दा भाले बढी रिसाज हुन्छ ।

जलहरू: रेड्डीफिन शार्क, रेड शार्क, रुबी शार्क, अलिवनी रेन्वो शार्क ।

साइज: यसको लम्बाई १५ से.मी सम्मको हुन्छ ।

उत्पत्ति: थाइल्याण्ड, इण्डोनेसिया ।

जीवनचक्र: राम्रो चलाचरण मिलेमा ५-८ वर्ष बाँच्न सक्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्म, भसिना किराडरू, आटीमिया र कृत्रिम आहारमा ट्रोपीकल माछा आहारा, टोक्स्यु बेबी प्वालेट मन पराउँछ ।

प्रजनन: परिपक्व भएपछि गर्मी मित्रतामा अण्डा पार्दछ तर आक्वारीयममा प्रजनन गराउन कठिन पर्दछ, सानो खालको पोखरीमा, ठूलाखाल टैंकरूमा प्रजनन गराउन सकिन्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८

आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: यो माछा रिमाहा स्वभावको हुन्छ ।

आवकारीयम व्यवस्थापन: करीव २०० लिटर पानी अटाउने आवकारीयम, लुकनको लागि दुहाहरू, केम, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आवकारीयममा पानी फोहर भएमा तथा पानी फेर्नुपर्दछ ।

१३. साधारण नाम: ओस्कार माछा (Oskar fish)

वैज्ञानिक नाम: *Astronotus ocellatus*

परिचय: महाघटी माछाहरू मध्ये ठूलो र सरल स्वभावको आवकारीयमको लागि आकर्षक माछा हो । ज्ञातहरू: आल्बिनो ओस्कार, टाइगर र ड ओस्कार, मार्बलेड मिचलिड ।

साइज: यसको लम्बाई ३०-३५ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: अमेजन क्षेत्र ।

जीवनचक्र: राम्रो वातावरण मिलेमा १० देखि १३ वर्षभन्दा बढीसम्म जिवित गर्न सक्छ ।

आहारा: प्राकृतिक आहारमा चर्म, मसिना किराहरू, आर्टेमिया र भूमि आहारमा टोपीकल माछा आहारा, टोक्यु बेबी प्लानेट नै बढी प्रचलनमा आएको छ ।

प्रजनन: अनुकूल वातावरण पाएपछि परिपक्व माउने ४-५ इन्च साइजको भएपछि अण्डा पार्ने स्वान बनाउछ र अण्डा पार्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड उपयुक्त मानिन्छ । पानीको पि.एच. ६.०-८ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: सरल स्वभाव तर सानो आवकारीयम भएमा उफ्रन सक्छ ।

आवकारीयम व्यवस्थापन: राम्रो व्यवस्थापनको लागि आवकारीयम २ मिटर लम्बाई, ३० से.मी. चौडाई र ६० से.मी. उचाई भएको फिल्टर पम्प सहितको आवश्यक पर्दछ । आवकारीयममा पानी फोहर भएमा तथा पानी फेर्नुपर्दछ र खेल्न लुकनको लागि दुहाहरू, केम, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

१८. साधारण नाम: क्लोन लोच, क्लोन बोटीया, टाइगर बोटीया (Clown Loach, Clon Botia, Tiger Botia)

वैज्ञानिक नाम: *Chromobotia macracanthus*

परिचय: यसको साधारण नाम बोटीया म्याक्राक्यान्थस हो र आवकारीयमको लागि आकर्षक माछा हो । यो माछा कालो, पटेला, रातो खैरो रङहरू मिलिएर बनेको हुन्छ ।

साइज: यसको लम्बाई १५-२० से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: चोनिषो, समुद्र र टुण्डोनेसिया ।

जीवनचक्र: ४-५ वर्ष ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा वर्मस, मसिना किराहरू, आर्टेमिया र कृत्रिम आहार, टोप्यु बेबी प्लानेट ।

प्रजनन: गर्मी समयमा अनुकूल वातावरणमा अण्डा पार्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४°-२३° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ५.०-५.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: परम स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ । फिल्टर पम्प सहीत, खेलन तुक्तको लागि दुहाहरू, केभ, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

१९. साधारण नाम: रेडटेल ब्ल्याक शार्क (Redtail Black Shark)

वैज्ञानिक नाम: *Epalzeorhynchus bicolor*

परिचय: यो माछा रिताहा स्वभाव भएको, अन्य माछासंग नमिल्ने, आक्वारीयममा एक जातीयमा मात्र पालनको लागि उपयुक्त माछा हो ।

साइज: यसको लम्बाई १२-१३ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: थाइल्याण्ड ।

जीवनचक्र: ५-८ वर्ष ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा वर्मस, मसिना किराहरू, भारपातहरू, आर्टेमिया र कृत्रिम आहार ।

प्रजनन: प्रजननको समयमा १ पौधी र १ भाले भए पुग्छ । एक पटकमा १००० गोटा नटोसिने अण्डा पार्ने सक्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २३°-२८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: रिताहा (एरोसिभ) स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयमको साइज २०० लिटर र एक जातीय माछा मात्र राख्न उपयुक्त हुन्छ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ र फिल्टर पम्प सहीत, खेलन तुक्तको लागि दुहाहरू, केभ, विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

२०. साधारण नाम: हिलस्ट्रिम लोच (Hillstream Loach, Chinese Sucker, Hong-Kong Pleco)

वैज्ञानिक नाम: *Beaufortia kweichowensis*

परिचय: चिसो पानीमा हुने माछा हो । आक्वारीयमको लागि आकर्षक माछा हो तथापि यो माछा

कम पालन्छ ।

साईज: यसको लम्बाई ६-८ से. मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: चीन ।

जीवनचक्र: १-१० मम्म बाँच्छ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, मसिना किराहरू, आटीमिया र कृत्रिम आहार, फलक दाना, टोभु बेबी प्लानेट ।

प्रजनन: भाले पायी छुट्टयाउन गाढी पर्दछ । घरेलु आक्वारीयममा प्रजनन गर्न गाढी पर्दछ, अण्डा पाइन्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि २५° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ७.०-८ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: मरल स्वभाव टैकको साईमा, र पिउमा टाँसिएको लेउ खान्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नया पानी फेर्नुपर्दछ । फिल्टर पम्प सहित, खेलन नुनको लागि तुडाहरू, चिरुवाको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

२१. साधारण नाम: हरलेक्विन रसबोरा माछा (Haslequin Rasbora fish)

वैज्ञानिक नाम: *Trigonostigma heteromorphia*

परिचय: यो सानो खालको सजावटी आक्वारीयम माछा हो । यसको शरीरको पुच्छरतिर त्रिकोण आकारको कालो खालको प्रष्वा रहेको हुन्छ ।

ज्ञातहरू: रसबोरा, सेड रसबोरा, रसबोरा हेनगोली, रसबोरा इन्डोनी ।

साईज: यसको लम्बाई ४-५ से. मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: भलेसिया, सुमात्रा, सिंगापुर र थाईल्याण्ड ।

जीवनचक्र: १-९ वर्षे ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, मसिना किराहरू, भारपाणहरू, आटीमिया र कृत्रिम आहार ।

प्रजनन: गर्मी याममा अनुकूल वातावरण पाएपछि प्रजनन गर्दछ । यसको अण्डा टाँसिने खालको हुन्छ र एकपटकमा लगभग ३०० गोटा पार्न सक्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: समूहमा यस मर पराउने ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयमको साईज २०० लिटर र एक जलीय माछा मात्र राख्न उपयुक्त हुन्छ । फिल्टर पम्प सहित, खेलन नुनको लागि तुडाहरू, केम, साना कृप्या परेको चिरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नया पानी फेर्नुपर्दछ ।

२२. साधारण नाम: पेन्सिल फिस (Pencil fish)

वैज्ञानिक नाम: *Lebiasinidae nanmostomus*

परिचय: सानो शरीरको, विभिन्न रङहरूमा पाइने र आक्वारीयमको लागि पालन गर्ने सजिलो। १६ किमिमको जालहरूमा पाइन्छ। तापन जाल दुई जालको मान। आक्वारीयममा पार्किन्छ। कालो, खैरो रालको धमोहरू टाउकोदेखि पुच्छरम्म रातो, पहेलो रङहरूमा मिसिएको हुन्छ र भालेमा वही रङहरू हुन्छ।

जातहरू: गोल्डेन, ब्लो लाईन, टू लाईन, थ्रि लाईन, ड्रिपटेल, डकार्फ आदि।

साईज: यसको लम्बाई ४-५ से.मी. हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, ब्राजिल, गुयाना, भेनेजुएला, जमेजल क्षेत्र।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०°-२८° सेन्टिग्रेड। पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ।

जीवनचक्र: १-६ वर्ष।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, ड्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, भारतपातहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम आहार।

प्रजनन: अनुकूल वातावरण पाएपछि अण्डा पार्छ, जलीय चिरुबामा अण्डा टाकिन्छ।

स्वभाव: समूहमा यस मन पराउने स्वभाव।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर यस मजित, खेल्न नुस्कको लागि दुइटाहरू, केम, साना भूषा परेको चिरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ। आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ।

२३. साधारण नाम: क्लाम्बिङ्ग पर्च (Climbing Perch fish)

वैज्ञानिक नाम: *Anabas testudineus*

परिचय: यो माछाको शरीर कडा हुन्छ, चार्लो र अन्य जालको माछामाग रिमाउने स्वभावको हुन्छ।

साईज: यसको लम्बाई १७-२५ से.मी. हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण एशिया: भारत, श्रीलंका, इण्डोनेसिया र दक्षिण चीन।

जीवनचक्र: १-८ वर्ष।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से देखि २८° सेन्टिग्रेड। पानीको पि.एच. ७.०-८.० आवश्यक पर्दछ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, ड्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, भारतपातहरू, आर्टीमिया र

वृषिम आहारा ।

प्रजनन: अनुकूल वातावरण पाएपछि अण्डा पाई, जलीय विरुधामा अण्डा टाँसिन्छ ।

स्वभाव: उफ्रने र रिमाहा स्वभावको हुन्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा माथिल्लो हुक्कन बन्द गरी राम्रो पानीको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोल्ले लुकनको लागि हुइजरू, केभ तथा विरुवाहरुको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

२४. साधारण नाम: किसिङ्ग गौरामी (Kising Gaurami fish)

वैज्ञानिक नाम: *Helostoma temminckii*

परिचय: किसिङ्ग गौरामी माछाहरु मूख-मूख जोडेर एक आपसमा खेल्ने, जुल्ने भएकोले किसिङ्ग माछा भनिएको हो । यो माछा पनि आक्वारीयममा ठिकै चलनमा आएको छ ।

आकार: किसिङ्ग माछा, चिक किसिङ्ग गौरामी

साईज: यसको सम्बाई २२-३० से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण पूर्वी एशिया ।

जीवनकाल: ५-७ वर्ष ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि २६° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-७.० आवश्यक पर्दछ ।

आहारा: प्राकृतिक आहारमा वर्मस, इन्टिन चिम्प, मसिना किराहरु, भारपातहरु, आर्टीमिया र कृत्रिम आहारा ।

प्रजनन: प्रजननको लागि आक्वारीयममा सानो पर्दछ, अनुकूल वातावरण पाएपछि ठूलो साईजको टैंक, सानो पोखरी आदिमा प्रजनन गर्न सक्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खोल्ले लुकनको लागि हुइजरू, केभ तथा विरुवाहरुको व्यवस्था गर्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

२५. साधारण नाम: बाला साक, सिन्भर साक माछा (Bala Shark, Silver Shark fish)

वैज्ञानिक नाम: *Balantiocheilus melanopterus*

परिचय: बाला सार्क माछाहरू सरल स्वभावका हुन्छन् तापनि अन्य मसिना खालको नियोन टेट्रा जस्तो माछाहरू भन्ने राख्दा खाइदिने, टोक्ने हुन्छ । यो माछा चढी चलाख स्वभाव भएको र आक्वारीयमा आकर्षक देखिन्छ ।

जातहरू: बाला सार्क, मिल्भर सार्क, लिन रइको सार्क, हगुम आदि ।

साइज: यसको लम्बाई ३०-३३ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण पूर्वी एशिया: नुमाक्वा, बोर्नियो, थाइलैण्ड, मलेसिया ।

जीवनचक्र: ८-१० वर्ष ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०°-२८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा चर्मस, डाईन सिम्प, मसिना किराहरू, झारपातहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम आहार ।

प्रजनन: प्रजननको लागि आक्वारीयमा मान्दो पर्दछ, टुलो टैकको आवश्यकता पर्दछ ।

स्वभाव: टुलो खालको टैक, आक्वारीयमा आवश्यक पर्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयमा फिल्टर प्रण्य सहित, खेन्न लुबनको लागि तुडाहरू, केम तथा विरुवाहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ र आक्वारीयमा पानी फोहर भएमा तर्वा पानी फेर्नुपर्दछ ।

२६. साधारण नाम: लेमन टेट्रा (Lemon Tetra)

वैज्ञानिक नाम: *Hyphessobrycon pulchripinnis*

परिचय: यो माछा सरल स्वभाव, आकर्षक र अन्धाको क्लिनारा राती हुन्छ । समुहमा चल्न मन पराउँछ । प्राकृतिक अवस्थामा हजारौंले एकै पटकमा प्रजनन गर्दछ ।

साइज: यसको लम्बाई ४-५ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, अमेजन क्षेत्र ।

जीवनचक्र: ४-५ वर्ष ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा चर्मस, डाईन सिम्प, मसिना किराहरू, झारपातहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कुटका, पेप्टो दाना खान्छ ।

प्रजनन: एकैसाथ धेरैले अण्डा पार्दछ, अण्डा एक आपसमा खान सक्छ । प्रजननको समयमा जाली भित्र माउलाई राख्नुपर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको मध्य भागमा चल्ने स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयमा फिल्टर प्रण्य सहित, खेन्न लुबनको लागि तुडाहरू, केम तथा विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र आक्वारीयमा पानी फोहर भएमा तर्वा पानी फेर्नुपर्दछ ।

२३ साधारण नाम: सिल्भर डलर (Silver Dollar)

वैज्ञानिक नाम: *Metynnus argenteus*

परिचय: सरल स्वभाव, आकर्षक, प्राकृतिक अवस्थामा समूहमा बस्ने, शरीर चोटो, चौडा खालको, चाँदी, सुनीला, कालो, खैरो रंगका जम्मा रङ्गहरू मिलेर बनेको हुन्छ ।

साइज: यसको लम्बाई १०-१२ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: घाना, अमेजन क्षेत्र, रियो नेग्रो ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २०° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ५.०-७.० आवश्यक पर्दछ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा घास खान मन पराउने वर्मस, ड्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, झारपातहरू, आर्टीमिया र क्विम दाना मसिना कुटका, चोटो दाना खान्छ ।

प्रजनन: गमी समयमा अनुकूल वातावरण मापर्छ परिपक्व सौधीले अण्डा पार्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको मध्य भागमा बस्ने स्वभाव ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा फिल्टर परम्प महित, खल्ल सुक्नको लागि तृशाहरू, केम तथा चिक्काहरू राखनुपर्दछ र आक्वारीयममा पानी फोहर बाग्ना तथा पानी फेर्नुपर्दछ ।

२४ साधारण नाम: जुली कोरी, जुली क्याटफिश, लियोपर्ड कोरी (Julii Cory, Julii Catfish, Leopard Cory)

वैज्ञानिक नाम: *Corydoras Julii*

परिचय: सफा जलाशयमा पाइन्छ । सरल स्वभाव, आकर्षक, जुवा भएको, हिड्केविकी रंगमा, समूहमा बस्न मन पराउने माछा हो । यो माछा ४ देखि ६ गोटाको समूहमा राखनुपर्दछ ।

साइज: यसको लम्बाई ४-६ से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: अमेजन क्षेत्र, ब्राजिल ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २६° से. देखि २४° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा घास खान मन पराउने । वर्मस, ड्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, झारपातहरू, आर्टीमिया र क्विम दाना मसिना कुटका, चोटो दाना खान्छ ।

प्रजनन: पोषीभन्दा भालेको साईज ठूलो हुन्छ । अण्डा पार्दछ । प्रजननको लागि अन्य माछाभन्दा कठिन छ । आफ्नो पसेटामा अण्डा लिएर लिइन्छ र भालेले अण्डालाई रोचन कुरा गर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको समूहमा ३-५ गोटा राख्ने ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: ५० देखि ७५ लिटर साईजको आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खेल्न लुक्नको लागि डुहाहरू, केम, काठका जराहरू र विरुवाहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेनुपर्दछ ।

२९. साधारण नाम: क्लोन नाईफ माछा (Clown Knifefish, *Notopterus chitala*)

वैज्ञानिक नाम: *Chitala chitala*

परिचय: शरीरमा कालो बन्वाहरू हुन्छ, वढी रिमाटा हुन्छ, अन्य माछाहरूलाई टोक्न सक्छ ।

साईज: यसको लम्बाई १०-२० से.मी. हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण-पूर्वी एशिया ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा वमंस, चाईत सिम्प, मसिना किराहरू, आटीमिया र कुबिम टाना मसिना कटका, चेपटी दाना खान्छ ।

प्रजनन: आक्वारीयममा प्रजनन गराउन सानो पर्दछ तापनि पोखरीमा प्रजनन गराउन सकिन्छ । भालेले अण्डा तथा बच्चाको सार्डे बसी हेरचाह गर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२°-२८° सेल्सियस । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: यो माछालाई आक्वारीयममा ३-४ गोटाको समूहमा राख्नुपर्दछ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: ५०० देखि १००० लिटर साईजको आक्वारीयममा फिल्टर पम्प सहित, खेल्न लुक्नको लागि डुहाहरू, केम, काठका जराहरू र विरुवाहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेनुपर्दछ ।

३०. साधारण नाम: पाङ्गसियस, क्याटफिश, सियामेज सार्क (Pangasius Catfish)

वैज्ञानिक नाम: *Pangasius hypophthalmus*

परिचय: सानो साईजमा यो माछा आकर्षक देखिन्छ । शरीरमा कालो खैरो रङमा, शरीर चिल्लो कल्ला नभएको, सानो साईजको माछाको लागि साधारण आक्वारीयममा समूहमा पाल्न सार्को देखिन्छ ।

साईज: यसको लम्बाई १०-१०० से.मी. ठूलोसम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण पूर्वी एशिया साईलेण्ड, लाओस, मलेसिया ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा बर्मस, घाईन सिम्प, मसिना किराहरू, आटीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कटुका, चोप्टो दाना खान्छ ।

प्रजनन: पोथीभन्दा बाले सानो हुन्छ । आक्वारीयममा प्रजनन गराउन सकिदैन, पोखरीमा प्रजनन गराउन सकिन्छ । अण्डा पार्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२° से.देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयममा समूहमा बस्न मन पराउने र सबै भागमा आहारा लिन सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: माछा ठूलो साईजको हुने भएकोले ५०० देखि १००० लिटर ठूलो साईजको आक्वारीयममा ठूलोमा ३०-३५ से.मी. साईजसम्मको माछा, फिल्टर पम्प सहित, खोल मुकनको लागि टुडाहरू, केम, काठका जराहरू र विरुवाहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३१. साधारण नाम: सकर माउथ क्वाटफिस, लेउ चाटने माछा (Sucker mouth cat fish)

वैज्ञानिक नाम: *Hypostomus plecostomus*

परिचय: खुस्रो छुला भएको, छिर्केमिकै, कालो, चैरो रङ भएको, आक्वारीयम, टैंक, पोखरीमा टासिएर पस्छ । आक्वारीयममा टासिएको फोहर, लेउ, अन्धी चाटेर खान्छ, पाल्न सजिलो र आकर्षक देखिन्छ । प्रत्येक आक्वारीयममा राख्दा टासिएको लेउ चाट्छ र सफा देखिन्छ ।

साईज: यसको लम्बाई ३५-५५ से.मी.सम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका, ओरीनोको नदी आसपास ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा लेउ, बर्मस, घाईन सिम्प, मसिना किराहरू, आटीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कटुका, चोप्टो दाना खान्छ ।

प्रजनन: भागेको विकटोरल फिन पोथीको भन्दा चास्ती हुन्छ । आक्वारीयममा प्रजनन गराउन कठिन पर्छ, । साना पोखरीमा प्रजनन गराउन सकिन्छ । अण्डा पार्दछ भालेले अण्डा र बच्चाको सुरक्षा गर्दछ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२°-२८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सबै भागमा आहारा लिन सक्छ ।

जीवनचक्र: यो १०-१५ वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: फिल्टर पम्प सहित, खोल मुकनको लागि टुडाहरू, केम, काठका जराहरू र विरुवाहरू राख्नुपर्दछ र आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३२. साधारण नाम: फायर माउथ माछा, रेड फ्रेस्टेड सिचलिड (Firemouth fish)

वैज्ञानिक नाम: *Thorichthys meeki*

परिचय: विभिन्न रङमा पाइने माछा हो । भाले माछाको टाउको उठेको हुन्छ । गर्मी उष्ण हावापानी हुने स्थानमा पाइने, कम बहाव भएको पानीमा पाइन्छ । आक्वारीयमको लागि पाल्न सजिलो र आकर्षक देखिन्छ । माछाको घाँटी बरीपरी चटकिला रङहरूको विकास भएको हुन्छ ।

साईज: लम्बाई १२-१५ से.मी सम्म हुन्छ । भालेभन्दा पोथी सानो हुन्छ ।

उत्पत्ति: मध्य अमेरिका, मेक्सिको, प्वाटोमाला ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा लेउ, कर्मस, ब्राउन चिम, मसिला किराहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कुट्टा, घाँटो दाना खान्छ ।

प्रजनन: दुइ, त्रयान, जलीय विरूवाको पालमा जण्डा चाहिँ, भाले पोथीले जण्डा र बच्चाको पूरा हेरचाह गर्छ, आक्वारीयममा पनि प्रजनन गर्ने सक्छ । पोखरीमा सजिलै प्रजनन गर्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२° से. देखि ३०° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.०-८.० आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सबै भागमा जातरा लिन सक्छ ।

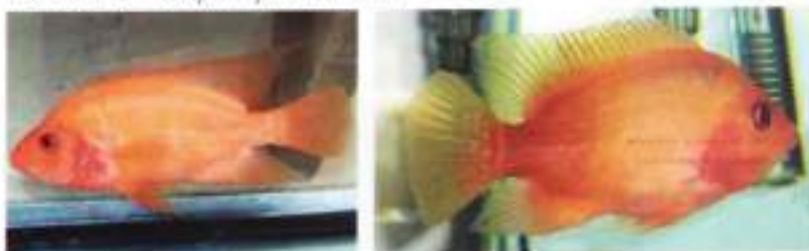
जीवनचक्र: यो ८-१० वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: समूहमा पाल्न सजिलो छ, १०० लिटर साईजको आक्वारीयम, फिल्टर पम्पसहित, खेल्न लुनको लागि डुङ्गाहरू, केब, काठका बराहरू र विरूवाहरू राख्नुपर्दछ ।

आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा तर्वा पानी फेर्नुपर्दछ ।

३३. साधारण नाम: रेड डेभिल सिचलीड माछा (Red Devil Cichlid fish)

वैज्ञानिक नाम: *Amphitophus labiatus*

परिचय: रातो रङमा पाइने माछा हो । भाले माछाको टाउको उठेको हुन्छ । गर्मी उष्ण हावापानी हुने स्थानमा पाइने, आक्वारीयमको लागि पाल्न सजिलो र आकर्षक देखिन्छ तर अन्य माछा समूहमा बम्ल मन पराउँदैन । आक्वारीयममा लगाएको विरूवा उखेल्न सक्छ ।

साईज: लम्बाई १०-१२ से.मी.सम्म हुन्छ । भालेभन्दा पोथी सानो हुन्छ ।

उत्पत्ति: मध्य अमेरिका, लेक निकारागुवा, लेक मनागुवा ।

आहारा: प्राकृतिक आहारमा लेउ, बमंस, ब्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कुटका, चेप्टो दाना खान्छ, साना अन्य माछालाई खान सक्छ ।

प्रजनन: दुहा, सेग्रान, जलीय विरुवाको पातमा अपडा पाछु, भाले पोथीले अपडा र बच्चाको पुरा हेरचाह गर्छ, आक्वारीयममा पनि प्रजनन गर्न सक्छ । पोखरीमा सजिलै प्रजनन पर्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सवै भागमा आहारा लिन सक्छ ।

जीवनचक्र: यो ८-१० वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: एकै जातको मात्र पाल्न उपयुक्त, १०० लिटर साईजको आक्वारीयम, फिल्टर पम्प सहित, खेल्न लुक्नको लागि दुहाहरू, केम, काठका जराहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३४. साधारण नाम: पिरान्हा, रेडवेली पिरान्हा (Piranha fish)

वैज्ञानिक नाम: *Pygocentrus nattereri*

परिचय: शरीरमा विभिन्न रङमा हरियो, पहेलो, रातो, खैरो मिश्रणको पाइन्छ । शरीरको भाग चौडा परेको आकर्षक देखिने माछा हो । गर्मी उष्ण हावापानी हुने स्थानमा पाइने, आक्वारीयमको लागि पाल्न सजिलो तर अन्य माछा समूहमा बस्न मन पराउँदैन ।

साईज: लम्बाई २५-३० से.मी.सम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिका ।

आहारा: प्राकृतिक आहारमा लेउ, बमंस, ब्राईन सिम्प, मसिना किराहरू, आर्टीमिया र कृत्रिम दाना मसिना कुटका, चेप्टो दाना खान्छ, साना अन्य माछालाई खान सक्छ ।

प्रजनन: प्रजनन गराउन कठिन पर्छ तापनि दुहा, सेग्रान, जलीय विरुवाको पातमा अपडा पाछु ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२° से.देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सवै भागमा आहारा लिन सक्छ ।

जीवनचक्र: यो ८-१० वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा साना माछालाई नगै राख्दा खान सक्छ, १०० लिटरभन्दा ठुलो साईजको आक्वारीयम आवश्यक पर्दछ । फिल्टर पम्प सहित, खेल्न लुक्नको लागि दुहाहरू, केम, काठका जराहरू राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३५. साधारण नाम: ब्लड रेड प्यारोट माछा (Blood Red Parrot Fish)

वैज्ञानिक नाम: *Hoplarchus psittacus*

परिचय: सिचलिटिस समूहबाट वर्गीकृत प्रविधिकृत हाईब्रिड निकालिएको माछा हो । यो माछा चर्किलो रङ्गहरूमा पाइन्छ । मुखको भाग सुगाको जस्तो चर्चो परेको हुन्छ । साना माछामाई खान सक्छ ।

साईज: लम्बाई १५-२० से.मी.सम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: दक्षिण अमेरिकाका सिचलिटिस समूहबाट मानव निर्मित हाईब्रिड निकालिएको माछा हो ।

आहार: प्राकृतिक आहारमा लेउ, चर्मन, घाईत सिम्प, मसिना किराहरू, जाटीमिठा र कृत्रिम ढाना मसिना कुटुका, चेष्टो ढाना खान्छ ।

प्रजनन: यो माछा हाईब्रिड निकालिएकोले प्रजनन गराउन कठिन पर्छ । ठूलो आक्वारीयममा दूहा, रोशान, जलीय चिरुकाको पानमा अण्डा पाछु तर अनफर्टाइल अण्डा धेरै भएकाले प्रजनन धेरै कम हुन्छ ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २२° से. देखि २८° सेन्टिग्रेड । पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्दछ ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सबै भागमा आहार खिन सक्छ ।

जीवनचक्र: ८-१० वर्षसम्म बाँच्न सक्छ ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा अन्य ठूलो साईजको माछासंग समूहमा पाल्न सकिन्छ, १०० लिटर साईजको आक्वारीयम, फिल्टर पम्प सहित, खोल्न लुक्नको लागि दुइइअरु, कंभ, काठका बरालरु राख्नुपर्दछ । आक्वारीयममा पानी फोहर भएमा नयाँ पानी फेर्नुपर्दछ ।

३६. साधारण नाम: जेबेल माछा (Jewel fish, Two Spotted Jewel Fish)

वैज्ञानिक नाम: *Hemichromis bimaculatus*

परिचय: सिचलिटिस समूहको माछा हो । अफ्रिका देवाको नदीनालामा पाइन्छ । यो माछा चर्किलो विभिन्न आकर्षक रङ्गहरूमा पाइन्छ ।

साईज: लम्बाई १२-१४ से.मी.सम्म हुन्छ ।

उत्पत्ति: अफ्रिका ।

आहार: प्राकृतिक जलमा खैर, बसंभ, ब्राउन सिम्प, मसिना किराहरू, आर्टीमिया र कृषिम माईको दाना, मसिना कटुका, चैप्टो दाना खान्छ। साना अन्य माछालाई खान सक्छ।

प्रजनन: जोडी भएको बेलामा रिमाहा हुन्छ। भाले पोथी छुट्टयाउन अण्डयारी भएकोले प्रजननको समयमा ५-६ जोडा एकै ठाउँमा राखनुपर्छ। केही समयपछि आफै जोडा भएर पर्छ अनि माइहरू छुट्टयाएर राखनुपर्छ। आक्वारीयम तथा टैकको पिठमा अण्डा पार्छ। अण्डा पारेपछि २-४ दिनभित्र बच्चा निस्कन्छ र पोथीले एक ठाउँबाट जर्को ठाउँमा सर्छ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २१° से. देखि २५° सेन्टिग्रेड। पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्छ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सबै भागमा आहार लिन सक्छ। समूहमा अन्य माछासँग राख्न उपयुक्त छैन।

जीवनचक्र: ५-६ वर्षसम्म बाँच्न सक्छ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: आक्वारीयममा करीव १०० लिटर पानी अटाउने, फिल्टर पम्प सहित, खेल्न मुक्तको लागि दुइहाहरू, केम, काठका जराहरू राखनुपर्छ। जलीय विरूवाहरू उखेल्छ।

३७. साधारण नाम: फ्लावरहोर्न फिस (Flowerhorn Fish)

वैज्ञानिक नाम: *Cichlasoma trimaculatus*

परिचय: भिचलिनस समूहको कठिन आवहवा सहन सक्ने मांसहारी, विभिन्न रङहरूमा पाइने माछा हो। यो माछाको विभिन्न प्रजातीयम वर्णशकटाट प्रजनन गरी हाईब्रिड तिकालिएको हो। यो माछा धेरै आकर्षक र महङ्गोमा बिक्री हुन्छ।

साईज: लम्बाई २५-३० से.मी. सम्म हुन्छ।

उत्पत्ति: दक्षिण पूर्वी चीन, थाईलेण्ड, सिंगापुर, मलेसिया देशहरू पाइन्छ।

तापक्रम: पानीको तापक्रम २४°-३२° सेन्टिग्रेड र पानीको पि.एच. ६.५-७.५ आवश्यक पर्छ।

आहार: बसंभ, ब्राउन सिम्प, मसिना किराहरू, माछाहरू, आर्टीमिया र बच्चालाई माईको दाना, मसिना कटुका, चैप्टो दाना खान्छ।

प्रजनन: भाले माछाको गुदद्वार 'पी' आकारको र पोथीको 'यु' आकारको हुन्छ। प्रजननको बेलामा रिमाहा हुन्छ। आक्वारीयम तथा टैकको पिठमा, विरूवाको पालमा करीव १००० गोटासम्म अण्डा पार्छ। अण्डा पारेपछि पानीको तापक्रम अनुसार २-४ दिनभित्र बच्चा निस्कन्छ।

स्वभाव: आक्वारीयमको सबै भागमा आहार लिन सक्छ। समूहमा अन्य माछा राख्न उपयुक्त छैन।

जीवनचक्र: ५-१० वर्षसम्म बाँच्न सक्छ।

आक्वारीयम व्यवस्थापन: ठूलो साईजको आक्वारीयममा आवश्यक पर्छ। फिल्टर पम्प सहित, खेल्न मुक्तको लागि दुइहाहरू, केम, काठका जराहरू, जलीय विरूवाहरू राखनुपर्छ।

सन्दर्भ ग्रन्थहरूः

- जमाय वि. एण्ड आर. गुरुङ २००४. अ ह्याण्ड बुक अफ अक्वारीयम एण्ड अक्वारीयम फिसेसः ६३-१२१.
- अन्डरटन डी. २००४. डाईरेक्टोरी अफ फ्रेस वाटर फिस, ईन्साईक्लोपेडीया अफ आक्वारीयम एण्ड पोण्ड फिसः ६०-३६०.
- इंस्वर, जे.जे. एण्ड मि. बेरहल्लेन, २००४. द कॉम्प्लिट ईन्साईक्लोपेडीया अफ ट्रोपीकल फिस, आर ड.वि.ओ. पब्लिसर्स, १९०-१९२.
- एक्सेलरीड एच आर. एण्ड डब्लु. हवाईटन, १९६४. गार्पीजः अ कॉम्प्लीट बुक डिजीन विथ द केंजर, चिडीइ, डिजिनेज, बेराईटिज एण्ड सेलेक्सन अफ फेन्सी गार्पीज. टि.एफ.एच. पब्लिकेसनस्, पुएमा १-६४.
- श्रेष्ठ आर. के. २००३. मान्कलाइजेसन अफ गार्पी (पोसीलिया रेटीकुलाटा) बाई ओरन एडमिनिस्ट्रेसन ओर ईमंजन अफ १३ अल्पा मिथाइलटेस्टेस्टोरोन इन गार्भिड फिसेस. अ वेसीम सर्वाइटेड इन पारमियल फार्मिफिलमेन्ट अफ द रिक्वायरमेन्ट फर द डिपी अफ मास्टर अफ साईन्स (आक्वाकल्चर). राजपट स्कूल, कसेनाट एनिभर्सिटी, काइलेण्ड, १-२६.
- एलुस्ट्री, एम. २००२. अ वेनेफिटस एण्ड रिस्कस अफ आक्वाकल्चर प्रोडक्सन फर द आक्वारीयम टुडे. आक्वाकल्चर २००४ (६-४): २०३-२१९.
- डब्लु.डब्लु.डब्लु. जस्ट बजान डट कम. २००१. फराकट अवाउट द गार्पी, पोइसोनिया रेटीकुलाटा.
- डब्लु.डब्लु.डब्लु. फिसमोरे डट कम
- क्वेज, वे.ए. १९९१. लाईभ विजरीड फिसेस. अ गाईड टु डिअर आक्वारीयम केंजर, वापोलोजी एण्ड क्लामीफिकेसन. क्यान्डफोर्ड, लण्डन, इंग्ल्याण्ड. १-२४०.
- ब्रेडर, मि.एम.एण्ड डि.इ.रोजेन १९६६. मोडम अफ रिप्रोडक्सन अफ फिसेस. न्युयोर्कः अमेर थुम नाट लिस्ट प्रेस.
- मिग्नू डि. १९९७. यु.एण्ड पोअर आक्वारीयम, डोरविड काइन्डर्वेली पब्लिसर्स, लण्डन. ३४-१११.
- वेसी एम. एण्ड जि.साण्डफोर्ड १९९९. ईन्स्ट्रुटेड ईन्साईक्लोपेडीया आक्वारीयम फिस आईडेन्टीफीयर
- हवाईटन, डब्लु.एन., १९६२. हाईविड गार्पीज. ट्रोपीकल फिस डीप्लीइन्ट पब्लिकेसनस्, इन पुएमा १-३२.

नेपालमा व्यवसायिक रूपमा संचालन भैरहेका आक्वारीयम माछा पसलहरू

क्र.सं.	आक्वारीयम पसलको नाम	ठेगाना	सोपाइटरको नाम	फोन नं.
१	के.के. आक्वारीयम	डेवीचोक, काठमाण्डौ	गोपन्त काजी	९७४१२७११६६
२	आक्वारीयम हुकु	दिल्लीचजार, काठमाण्डौ	मनिम मानन्धर	०१-४४२९२२१
३	काठमाण्डौ आक्वारीयम	सेनचौर, काठमाण्डौ	विमल श्रेष्ठ	०१-४४१०४२२
४	पिप्लु आक्वारीयम	हनुमानढोका	शिवरत्न	०१-४४६७०७०
५	फन्धुलु आक्वारीयम	साहाराजगज	दुबिष श्रेष्ठ	०१-४४६७२१७
६	आर.आर. आक्वारीयम	साहाराजगज	कुमार श्रेष्ठ	२०७००१४
७	बौद्ध आक्वारीयम	काठमाण्डौ	विमल शर्मा	०१-२६२०६४
८	एन.एस. आक्वारीयम	साहाराजगज	रमेश मानन्धर	९७४१२७२१४
९	आर.आर. आक्वारीयम	पुराना बानेश्वर	राज श्रेष्ठ	०१-४४९४००९
१०	नक्साल पेट कन्ट्रोल	नक्साल	अशोक कपाली	०१-४४९२३२९
११	नेपाल आक्वारीयम सेन्टर एण्ड ट्रेडर्स	पुराना बानेश्वर, मैतीदेवी, चिकमगल	सुबर्ण श्रेष्ठ	९७४१०४६१३६, ०१-४४९४६०७
१२	न्यू आक्वारीयम सेन्टर	नयाँबजार, पाटन	किशोर पञ्जापाय	०१-४४९२७१०
१३	सिद्धार्थ आक्वारीयम	काठमाण्डौ	परिवल श्रेष्ठ	९७४१२७२६७
१४	एम.एम. आक्वारीयम	काठमाण्डौ	विमल श्रेष्ठ	९७०२०२२०३०
१५	आर. आक्वारीयम	बाबुलखेल	जय श्रेष्ठ	९७४१२७२६०
१६	आर. आक्वारीयम नया	कुपण्डोल	विमल श्रेष्ठ	०१-४४४४४४४
१७	सेसल आक्वा पेट	बाबुलखेल	जय कलावर महरजन	०१-४४४४४४४
१८	सोपान आक्वा पेट	बाटभटेनी	जय कलावर महरजन	०१-४४४४४४४
१९	दुबिषेन्द्र आक्वारीयम सेन्टर	नयाँबजार, ललितपुर	किशोर पञ्जापाय	०१-४४४४४४४
२०	पाटन आक्वारीयम	पाटन	विमल श्रेष्ठ	४४३०३३३
२१	कुलेश्वर आक्वारीयम हाउस	कुलेश्वर	राज कपाली	९७०३०३०३०३
२२	कलिकाट आक्वारीयम एण्ड पोपुलर क्लब हाउस	माल्डीमोड, काठमाण्डौ	बि.आर. श्रेष्ठ	०१-४४७७७७७
२३	पाटन न्यू आक्वारीयम	सावनापुर		४४३०३०३
२४	आनन्द आक्वारीयम	काठमाण्डौ	आनन्द	४४३०३०३
२५	श्रेष्ठ आक्वारीयम २	पानी पोखरी काठमाण्डौ	राज श्रेष्ठ	४४३०३०३
२६	हडौ आक्वारीयम	डेवीचोक काठमाण्डौ	विजय कपाली	९७४१२७२६०३
२७	सुद विनायक आक्वारीयम	सुद विनायक, बलपुर	सुरेज मानन्धर	९७४१२७२६०३
२८	बि. सागर आक्वारीयम	चिकमगल, काठमाण्डौ	पवन श्रेष्ठ	४४३०३०३
२९	जयन्त आक्वारीयम	सैमथेजम्बा, काठमाण्डौ	अमित श्रेष्ठ	४४३०३०३
३०	बकुरा आक्वारीयम	बकुरा	जय मानन्धर	९६९४४४४
३१	पूर्वीक आक्वारीयम	काठमाण्डौ		९७४१२७२६०३
३२	फिम कलेक्सन सप	चिकमगल, काठमाण्डौ	दिलरत्न खड्गी	४४३०३०३
३३	श्रेष्ठपार्टी आक्वारीयम हाउस	श्रेष्ठपार्टी काठमाण्डौ	राज श्रेष्ठ	४४३०३०३
३४	एक्सप्लोर आक्वारीयम हाउस	श्रेष्ठपार्टी काठमाण्डौ	केलाशमान श्रेष्ठ	४४३०३०३
३५	मंगलजंग आक्वारीयम हाउस	मंगलजंग, पाटन	विमल श्रेष्ठ	४४३०३०३
३६	जय बानेश्वरी आक्वारीयम	जयबानेश्वरी, काठमाण्डौ	दुबिषेन्द्र	४४३०३०३
३७	साहोबादी आक्वारीयम हाउस	साहोबादी, ललितपुर	राज श्रेष्ठ	४४३०३०३
३८	काठीवर आक्वारीयम सप	हनुमान, काठमाण्डौ	रत्न महरजन	४४३०३०३
३९	दुमी आक्वारीयम	दुमी, बकुरा	पवन मानन्धर	९६९४४४४
४०	एम.एम. आक्वारीयम हाउस	कलिकाट	सौरभमान महरजन	४४३०३०३
४१	बि.ए.डी. आक्वारीयम पेट सप	नयाँबजार, पोखरा	विजय पुन	९७४१२७२६०३
४२	बनेश्वरी आक्वारीयम कन्ट्रोल एण्ड एक्जोटीक सेन्टर	सैदाबाट १, बकुरा	पवन पहाडुर	९७४१२७२६०३
४३	सोपान आक्वा पेट	टोक, गुणकामदेव मार्ग काठमाण्डौ	विमल श्रेष्ठ	०१-४४७७७७७, ९७४१२७२६०३

आक्वारीयम माछा व्यवसायको भ्रूलकहरु

चावहिल, काठमाण्डौ

पुर्खानी बजार, काठमाण्डौ

राष्ट्रिय माछा प्रदर्शनी सभ

राष्ट्रिय माछा प्रदर्शनी सभ

सामसमा सहभागी व्यवसायीहरु

बिहोतासभिको धनसहायता

माछा बिक्री तथा प्रदर्शन

माछा बिक्री तथा प्रदर्शन

आक्वारीयम माछा पालन

आक्वारीयममा माछा पालनको लागि विभिन्न साइज तथा आकारमा पारदर्शी सिंसाघाट निर्माण गरिन्छ। यस्ता आक्वारीयम बनाउदा टुलो तथा मध्यम खालमा आक्वारीयम मजावटीको लागि राम्रो देखिन्छ तापनि साधारणतया २.५ फिट लम्बाई, १ फिट चौडाई र १.५ फिट उचाई भएको आक्वारीयम बढी चलनमा आएको पाइन्छ। किनकि यो साइजको आक्वारीयम धेरै महङ्गो पनि तर्पने, कोठामा पनि सजिलोसँग मजागर मिलाएर राख्न मिल्ने र आकर्षक पनि देखिने हुन्छ। वैपारी आक्वारीयममा प्रयोग हुने सामानहरू मुख्यतया माछा, फिल्टर पम्प, ताका पम्प, लिटर, ग्रामेल, चिप्स टुक्राहरू, विरूखा, आहार, औषधी र मजावटीको सामग्रीहरू प्रयोग गरिन्छ।

यी सामग्रीहरूमा ग्लाम आक्वारीयम, ग्रामेल, टुहाको चिप्स, एरेटर, एअरस्टोन, माना एअर पाइपहरू, फिल्टर पम्प, थर्मोमिटर, थर्मोस्ट्याट लिटर, क्लोरिन रहित पानी, पानीको लागि प्लास्टिक पाइप, जलीय विरूखाहरू, मजावटी खेलौना, रङ्गीन पोप्टर तथा कागज, स्पेन्ज, रङ्गीत माछा, क्वान्टन, वाटा, मग, स्कुपनेट, कृत्रिम दाना, कपडाको टुक्रा, स्टार्चोफर्म, ट्रेबल, तथा अन्य सामग्रीहरू आवश्यकता पर्दछन्। नेपालमा हालसम्म हस्त निर्मित आक्वारीयमहरू नै बढी प्रचलनमा छन् तापनि आजकल मेशीनबाट बनाइएको चीनमा निर्मित ग्लाम आक्वारीयमहरू काठमाडौं उपत्यकामा चिर्की बितरणमा आउन थालेको छ। यी आक्वारीयम हस्त निर्मितभन्दा आकर्षक र चलिया पनि छन्। तर आर्थिक रूपमा मेशीनबाट निर्मित आक्वारीयमहरू बढी महङ्गो पर्दछ।

आक्वारीयम साइज:

आक्वारीयमको साइज इच्छा अनुसारको लम्बाई, चौडाई र उचाईमा बनाउन सकिन्छ।

१. **सानो साइज:** यसको साइज ४५ सेमी लम्बाई, २५ सेमी चौडाई र २५ सेमी उचाई भएको आक्वारीयम सानो माछाको लागि उपयुक्त हुन्छ।
२. **मध्यम साइज:** यसको साइज ७५ सेमी लम्बाई, ३० सेमी चौडाई र ४५ सेमी उचाई भएको आक्वारीयम धेरै प्रचलनमा आएको देखिन्छ।
३. **ठुला साइज:** यसको साइज ९० सेमी लम्बाई, ३० सेमी चौडाई र ४५ सेमी उचाई भएको आक्वारीयम ठुला खालको माछाहरू राख्न सकिन्छ।

साथि उल्लेखित साइज भएतापनि आफ्नो अनुकूलको साइजको आक्वारीयम बनाउन सकिन्छ।

माछाका जातहरू

आक्वारीयममा माछा पालनको लागि साथि उल्लेख गरिएको स्थानीय र विदेशी रङ्गीत माछाका जातहरू पालन गर्न सकिन्छ। यसमध्ये गोल्डफिस, मण्डी, प्लेटी, स्टाइन्डेल, बार्ब, सकर, टेटा, मार्क, एन्जेल, रेडटेल, डलरफिस बढी प्रचलित जातहरू हुन्।

आक्वारीयममा माछापालन गर्दा विचार पुऱ्याउनुपर्ने कुराहरू

- राख्ने स्थान र आक्वारीयमको छनीट
- निर्माण र साइजको छनीट

- माछा र साइजको छुनीट
एभरपम्प, फिल्टर पम्प, जलीय विरुवा, टिटर तथा सजावटी वस्तुका व्यवस्थापन तथा पौष्टिक
आहारा व्यवस्थापन
- पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन
- माउ व्यवस्थापन तथा प्रजनन र भुरा व्यवस्थापन
- माछाको घनत्व व्यवस्थापन
- माछामा रोगज्याधी नियन्त्रण व्यवस्थापन

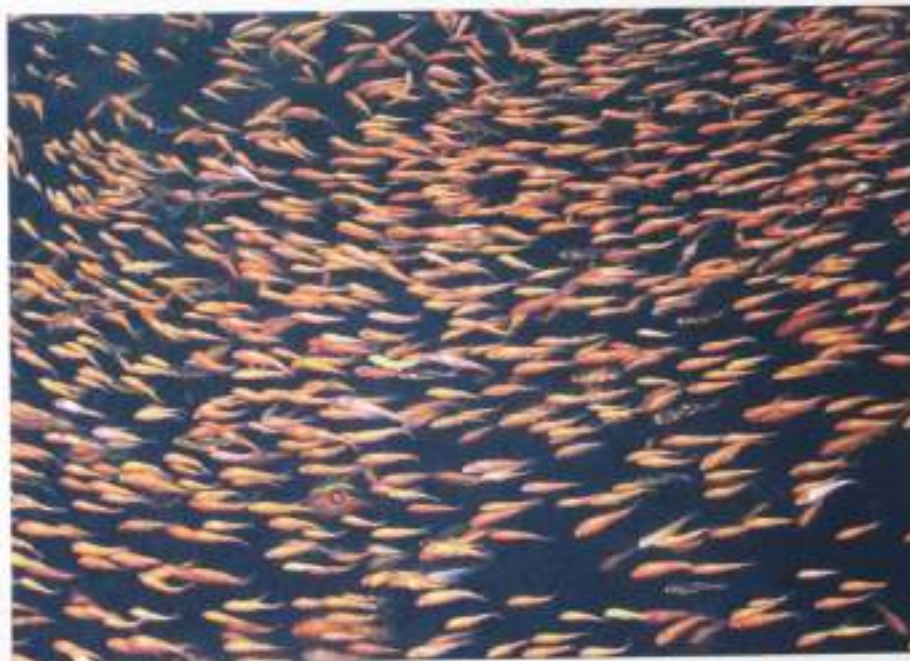
नेपालमा आक्वारीयम माछा व्यवसायको अवस्था

नेपालमा आक्वारीयम माछा व्यवसाय राणकालीन समयदेखि शुरुवात हुँदै आजसम्ममा आधुनिक आक्वारीयम तथा आक्वारीयमका लागि सबै सामग्रीहरू, माछा, दाना, औषधिहरू भित्रिसकेको छ। यो व्यवसाय शहरहरूमा मात्र केन्द्रित भएको पाइन्छ। नेपालमा तराई बाषिर्क २-३ करोडभन्दा बढीको रङीन माछा, आक्वारीयम तथा आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवसाय सञ्चालनमा खर्च हुँदै आएको पाइन्छ। हालको सर्वेक्षण अनुसार धेरैजसो क्रेताहरूको माग उन्नत जातका माछा नै भएको र बिक्री बितरण पनि यिनै माछाको बढी पाइएको छ। नेपालमा स्थानीय जातको माछाहरू पनि सजावटीको लागि प्रशस्ती पाइन्छ तथापि यसको सक्लन, प्रजनन, पालन र बिक्री एकदम न्यून भएको पाइएको छ। किनकि स्थानीय जातको सजावटी माछाहरू पालन र बिक्री गर्ने कुनै पनि संस्था, व्यक्ति नभएकोले यी माछाहरू छायामा परेको देखिन्छ। आक्वारीयमको साइज अनुसार एक गेट आक्वारीयमको बजार मूल्य न्यूनतम रु. २,००० देखि रु. २०,००० हजारसम्म पर्ने देखिन्छ। यसको मूल्य साझारणतया आक्वारीयमको साइज, आकार, मिसाको मोटाई, माछा र अन्य सामग्री सजाउनेमा भर पर्दछ। आक्वारीयम माछाको लागि आवश्यक पर्ने दाना, माछा, सामग्रीहरू, औषधि लगायतका वस्तुहरू सबै बाहिरी देशहरूबाटै न्याउनुपर्ने भएकोले सम्पूर्ण लागत जोडदा मूल्यमा केही महङ्गो परेको देखिन्छ।

नेपालमा आक्वारीयम माछा व्यवसायमा आडुपरेका समस्याहरू

१. आक्वारीयममा पाल्ने सबै रङीन माछाहरू विदेशमा मात्र भएर गनुं परेको।
२. माछा, दाना, औषधि, आक्वारीयमका सामग्रीहरू विदेशबाट न्याउदा बढी खर्च लाग्ने।
३. माछा जीवित भएकोले दुबानी गर्दा बढी मवेदनशील र धेरै गर्ने सम्भावना भएकाले सुडक, घातापात, बन्द हडताल भैरहँदा माछा बचाउन मुश्किल परेको।
४. लामो समयसम्म विद्युत आपूर्ति नहुँदा माछा बचाउन गाह्रो परेको र बिक्रीमा समेत कम नै व्यापारमा असर परेको।
५. आक्वारीयम व्यवसायीहरूमा रङीन माछा पालनमा शैविधिक ज्ञानको कमी।
६. भारत बाहेक अन्य देशबाट माछा न्याउन बढी कठिन र भन्सार सहूलियत नभएको।

NR5795

सम्पर्क ठेगाना:

NARC2005795

पोखरा, कास्की

१०४